

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ТХЫЛЪЫМ ЛЪЭТЕГЪЭУЦО ФАШЫГЪ

Адыгэ Республикэм и Президенту Тхыаклушынэ Аслъан АР-м и

Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатэу Сергей Письмак, я 131-рэ Мыекъопэ бригадэм и ветеранхэм я Совет итхаматэу Леонид Рудяк, АР-м хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие итхаматэ игуадзэу Фанюс Казыхановым тыгъуасэ зэукIэгъу адырилагъ. ТекIоныгъэм ия 65-рэ ильэс ипэгъокIэу зигугъу къэтшыгъэ купыр бэмышIэу Москва щылагъ. АР-м и Президент Iэпылэгъоу къызарафэхъугъэм ишIуагъэкIэ къыдагъэкIыгъэ тхылъэу «Краснодарская Краснознаменная : 90 лет ратного пути» зыфиIорэм ащ лъэтегъэуцо щыфашыгъ.

ПРЕЗИДЕНТЫМ ИЗЭУКИЭГЪУХЭР

Я 131-рэ Мыекъопэ бригадэм тарихъ гъогу шIагъоу къыкIугъэр къызыIотыкIыр тхылъым илъэтегъэуцо УФ-м и УIэшыгъэ КIуачIэхэм я Гупчэ музейрэ Московскэ дзэ округым иштабрэ зэрашызэхашагъэм лIыкIо купым хэтыгъэхэм ыкIи тхылъым изэхэгъэуцон дэлэжыагъэхэм республикэм ипашэ шагъэгъозагъ. ТекIоныгъэм ия 65-рэ ильэс ипэгъокIэу мы Iофтхыабзэр зэрэ-кIуагъэм мэхъанэшхо иIэу къызэрэуогъэхэм алытагъ, сыда Iомэ фашист техакIохэр зэхэгъэткъогъэнхэм я 9-рэ Краснодарскэ мотострелковэ дивизием идзэкIолIхэм яIахышIу халъхыагъ, ахэм лIыхъужыныгъэу зрахыагъэр егъэшIэрэ шIэжъэу цыфхэм агу кынэшт.

АР-м и Президент ыцIэкIэ

ильэс пчыагъэкIэ узэкIэлэбжы-мэ я 9-рэ дивизием къулыкъу шызыхыгъэу, джырэ лъэхъан Москва хэкум игубернаторэу Борис Грозовым тхылъыр шIухафтынэу ратыгъ.

Тхылъым илъэтегъэуцоу УФ-м и УIэшыгъэ КIуачIэхэм я Гупчэ музей шыкIуагъэм къырагъэблэгъагъэх дивизием и ветеранхэу ильэс зэфэшхыафхэм Мыекъуапэ къулыкъу шызыхыгъэхэр, кIэлэцIыкIу кадетскэ корпусхэм ащеджэхэрэр, нэмыкIхэри. Дзэ соединением тарихъ гъогуу къыкIугъэр музейм ипашэхэм ашIогъэшIэгъон хъугъэ ыкIи ащ фэгъэхыгъэ тхыгъэхэр угъоигъэнхэм пае наукем пылэ IофышIэ заулэ Мыекъуапэ къагъэкIонэу унашъо ашIыгъ.

Московскэ дзэ округым

иштаб шыкIогъэ зэхэхэм хэлэжыагъ Мыекъуапэ къышыхъугъэу, я 131-рэ Мыекъопэ бригадэм икомандирыгъэу, генерал-лейтенантэу, джыдэдэм мы штабым ипашэу Владимир Зарудникэр. Бригадэм (джы я 7-рэ дзэ базэкIэ еджэх) идзэкIолIхэм Iэпылэгъу афэхъугъэным пае Адыгеим ипашэхэм Iофэу ашIэрэр, пшъэрылэу зыфагъэуцужыххэрэр республикэм икIыгъэхэм бысымхэм къафаIотагъ. Джырэ лъэхъан тидзэкIолIхэм ткъош Абхъазым къулыкъу шахы, ащ бэмышIэу Тхыаклушынэ Аслъан щылагъ.

Губернаторэу Борис Грозовым шыIэныгъэ гъогуу къыкIу-

гъэр къызыIотыкIыр тхылъ, УФ-м и УIэшыгъэ КIуачIэхэм я Гупчэ музейрэ Московскэ дзэ округымрэ ятамыгъэхэр шIухафтынхэу Президентым лIыкIо купым хэтыгъэхэм къыратыжыгъэх.

Я 9-рэ Краснодарскэ мотострелковэ дивизием и ветеран организацие опытышхоу ыкIи авторитетэу иIэр къыдэлытагъэу президентскэ кадетскэ корпус Мыекъуапэ къышызIухыгъэныр игъо дэдэу Тхыаклушынэ Аслъан ылытагъ. Тикъэралыгъо ифедеральнэ шъолъырхэм зэкIэми мыш фэдэ училищхэр ашыгъэпсыгъэхэм епхыгъэ унашъо УФ-м и Президент ышIыгъ. Ащ

нэмыкIэу я 131-рэ Мыекъопэ бригадэм ибазэ гъэфедэгъэу дзэ училищэ е гъэсэныгъэм ипашгъэрэ дзэ учреждениехэм ащыщ горэм икыутамэ къызылухыгъэным ишIогъэшхо къызэрэкIоштыр республикэм ипашэ къыIуагъ.

ЗэукIэгъум икIэу тхылъым икыдэгъэкIынкIи, Москва лъэтегъэуцо щыфэшIыгъэнымкIи Iэпылэгъу къафэхъугъэ Тхыаклушынэ Аслъан зэрэфэразэхэр, ащ ишIуагъэкIэ Адыгеир дахэу, зэрифэшъуашэу Москва къыщагъэлъэгъон зэралъэкIыгъэр къызэрэуогъэхэм ягуапэу къыхагъэщыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтэр А.Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм и Президент и Указ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо наградэхэр афэгъэшъошэгъэнхэм ехыIлагъ

Псауныгъэм икызухъумэн ыIэныкIо-кIэ гъэхъагъэу яIэхэм, ильэсыбэрэ гугъыныгъэ фыриIэу Iоф зэрашIагъэм ыкIи къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщыр» зызэхашагъэр ильэс 50 зэрэхъурэм афэшI медалэу «Адыгеим и Шытхъузехъ» зыфиIорэр афэгъэшъошэгъэнэу:

Ерохина Иринэ Василий ыпхъум — IофшIэным и ветеран,

ХыагъундэкIо Нурбий ЦыкIу ыкIом — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» плановэ-консультативнэ Iэпылэгъу псынIэ ятыгъэнымкIэ иотделение ипаш.

ШытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм инароднэ врач» зыфиIорэр афэгъэшъошэгъэнэу:

Мацнева Еленэ Иван ыпхъум — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» функционалнэ диагностикэмкIэ иотделение ипаш,

Нэхэ Мирэ Мосэ ыпхъум — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» пульмонологическэ отделение ипаш,

Рогозин Валентин Иван ыкIом — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ рес-

публикэ клиническэ симэджэщым» иурологическэ отделение иврач-уролог;

ШытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм псауныгъэм икызухъумэнкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфиIорэр афэгъэшъошэгъэнэу:

Ашккэнэ Тэмарэ Мыхъамэт ыпхъум — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» иврач-кардиолог,

Кожушко Вячеслав Алексей ыкIом — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» гультынтфэ хирургиемкIэ иврач,

Шышхъэ Долэтбий Пшымафэ ыкIом — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» жэпк-нэгу хирургиемкIэ иотделение ипаш,

Усенко Еленэ Владимир ыпхъум — къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым» нэм микрохирургиекIэ иотделение иоперационнэ медицинэ сестра шъхъаI.

Адыгэ Республикэм и Президенту ТХЪАКЛУШЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, гъэтхэпэм и 30, 2010-рэ ильэс N 34

Терроризмэр аумысыгъ

Терроризмэм пэшIуеклогъэнымкIэ комиссиеу АР-м щызэхашагъэмрэ оперативнэ штабымрэ язымычэзыу зэхэсыгъо тыгъуасэ Мыекъуапэ шыкIуагъ. Ащ иIофшIэн зэрицагъ АР-м и Президенту Тхыаклушынэ Аслъан.

— Гъэтхэпэм и 29-м Москва иметрополитен къышыхъугъэ тхыамыкIагъом лажэ зимыIэ цIыфыбэ зэрэхэ-кIодагъэр зэрэдунаеу гухэкIышхо шы-хъугъ, — къыIуагъ зэхэсыгъом пэублэ псалэ къычишIыгъ Тхыаклушынэ Аслъан. — Дагыстан ит къалэу Кизляр игупчэ гъэтхэпэм и 31-м террористическэ акт къышыхъугъ, ащи цIыфхэр хэкIодагъэх. (Мы хъугъэ-шIэгъэ тхыамыкIагъохэм ахэкIодагъэхэм къызэрэуогъоигъэхэр зы такыкIэрэ афэшIыгъуагъэх). ЦIыфым ищыIэ-ныгъэ нахъ лъапIэ шыIэп. Ар къызыгурымыIорэ террористхэм непэ тикъэралыгъо «ыIлапэс кIауты» ашIоигъэу, ау ар къадэхъуштэп. УФ-м и Президенту Дмитрий Медведевым къызэриIуагъэмкIэ, террористическэ актхэм язэхэщакIохэр агъэунэфыштых ыкIи ахэм яфэшъуашэр арагъэгъо-тышт. Москва къышыхъугъэ тхыамыкIагъом къыхэкIэу непэрэ зэхэсыгъор зэхэтцагъэ, республикэм щыпсэурэ цIыфхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ икыу фэдиэу Iоф тэшIа, сыда анахэу тынаIэ зытедгъэтын фаехэр? Мы упчIэхэм джэуапхэр къытжыгъэнхэм тэр-кIэ мэхъанэшхо иI.

УФ-м и ФСБ-м и ГъэIорышIапIэу Адыгеим шыIэм ипашэу Олег Селезневым, АР-м и МВД иминистрэу Александр Сысоевым терроризмэм пэшIуеклогъэнымкIэ зэшIахырэ Iо-фыгъохэм къызэрэуогъоигъэхэр ша-гъэгъозагъэх. Ахэм къызэрэхэагъэщы-гъэмкIэ, цIыфыбэ зыщызэрэуогъоирэ чIыпIэхэр, бэдзэрхэр, социальнэ ыкIи къэралыгъо учреждениехэр къэухъу-мэгъэнхэр пшъэрылэ шъхъаIэхэм ащыщ. Непэ Темыр Кавказым рэ-хъатыныгъэ ильэп, ар къызыфэзыгъэ-федэ зышIоигъо кIуачIэхэр зэрэщы-Iэхэр къыдэтлыгътэзэ, ахэм апэуцу-жыгъэн зэрэфаер къэгущыIагъэхэм къаIуагъ. Интернетым, тхылэ зэфэ-шъхъафхэм къарыхэрэ тхыгъэхэу лъэпкэ ыкIи дин зэгурыIоныгъэр зэщызыгъакъохэрэм яфэшъуашэр ябгъэгъотын фаеу правэухъумэкIо ор-ганхэм япашэхэм алытагъ. Ащ пае республикэм ит структурэхэм зэкIэми зыкIыныгъэ азыфагу ильэу Iоф зэ-дашIэн фае.

Зэхэсыгъом къышIаIэтыгъэ Iофы-гъохэм япхыгъэу къызэрэуогъоигъэ-хэм унэшъо гъэнэфагъэхэр ашIыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Ялофшлагъэхэр зэфыхысыжыгъэх

УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и Къутамэ Адыгэ Республикэм шыIэм блэкIыгъэ илэсым Иоф зэришлагъэм кIэуху фэхуыгъэхэм ыкIи 2010-рэ илэсым пшгъэрылэу зыфигъэуцужыкхэрэм зыцатегушыIэгъэх зэхэсыгъо гъэтхалэм и 30-м Мыекъяупэ шырилагъ. Ащ илофшIэн хэлэжыгъэх УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд игъэорышIагъэху Темыр Кавказым ыкIи Къыблэ федеральнэ шьолгырхэм ашыIэхэм япашэу Петр Ливарскэр, АР-м и Премьер-министр игуадзэу Алексей Петрусенкэр, Урысыем иполитическэ партией «Единая Россия» и Адыгэ шьолгыр къутамэ игъэцэкIэкIо комитет ипашэу Александр Лузинер. Джащ фэдэу зэхэсыгъом къырагъэблэгъагъэх федеральнэ къулыкшупшIагъэху шокI зимылэ медицинэ страхованием и Фондэу АР-м шыIэм, УФ-м исудебнэ приставхэм я Федеральнэ къулыкшупшIагъэху АР-м шыIэм, хэбзэIахъхэмкIэ Федеральнэ къулыкшупшIагъэху АР-м шыIэм, Федеральнэ казначействэм и ГъэорышIагъэху АР-м шыIэм япашэхэр, предприятияхэм, общественнэ организациехэм ялэшыгъэтхэр, предпринимательхэр.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипашэу Къулэ Аскэрбий зэхэсыгъом къыкIоллагъэхэм шIуфэс сэлэм къарихыгъэ ыкIи зытегушыIэнху агъэнфагъэхэм кIэкIэу хъагъэхэр ащигъэгъозагъэх. Нэужым икIыгъэ илэсым изэфэхысыжыгъэхэмкIэ предприятие ыкIи организацие 17-м япашэхэм ялофшIагъэхэм апае страховый тыхнэр игъом ПенсиехэмкIэ фондм зэрэагъэхъагъэхэм пае мыгъэ апэрэу социальнэ сerti-

фикатхэр мэфэкI шыкIэм тетэу аратыжыгъэх. Ащ нэмыкIэу УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и ГъэорышIагъэху итын лъапIэ зилофшлагъэхэмкIэ анахъу къахъыгъэхэм ыкIи ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ зэхичгъэгъэ зэнэкьокъоу «ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ичIыпIэ шьолгыр анахъ дэгъу» зыфиIорэм теклоныгъэр къышхыдзыхыгъэхэм дипломхэр афагъэшъошагъэх.

Нэужым гушыIэр ратыгъ УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд игъэорышIагъэху Темыр Кавказым ыкIи Къыблэ федеральнэ шьолгырхэм ашыIэхэм япашэу Петр Ливарскэм. Зэхэсыгъом зэрэагъэхъэр зэригуапэр къыхигъэщыгъэх, ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ илофшIэн зэрэзыхищэрэм осэшхо къыфишIыгъ.

Ащ ыуж Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхакIушынэ Аслан ыцIэкIэ зэхэсыгъом къышхыгъагъ АР-м и Премьер-министр игуадзэу Алексей Петрусенкэр. Кризисым ыпкэ къыкIыкIэ блэкIыгъэ илэсым хы-

лъагъэ нахъ мышIэми, ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ еклолIэкIэ дэгъухэр къызыфигъэгъэхъэх, ащ илофшIэ пстэуми акIуачIэ рахыллэзэ, гъэхъэгъэшIухэр зэрашIыгъэхэр къыIуагъ. АР-м и Президент ащ осэшхо къыфишIыгъ, тапэкIи хэхъоныгъэхэр ашыIэхъэх, ренэу тиреспубликэ ыцIэ дахэкIэ агъэлузэ ыпэкIэ лыкIотэнху къариIуагъ.

УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и Къутамэ АР-м шыIэм блэкIыгъэ илэсым илофшIэн кIэуху фэхуыгъэхэм ыкIи 2010-рэ илэсым пшгъэрылэу зыфигъэуцужыкхэрэм афэгъэхыгъэху доклад къышIыгъ ащ ипашэу Къулэ Аскэрбий.

Нэужым ПФР-м и и ГъэорышIагъэху Шэуджэн районм шыIэм кIуагъэх. НэмыкI гъэорышIагъэхэм япашэхэр ащ зыIуагъэху шызэхашагъэм къышыгушыIагъэх, зигъэхъэ ИофшIэ коллективхэм гъэхъагъэху ашыгъэхэр къызэфалотагъэх.

КИАРЭ Фатим.

Сурэтыр тезыхыгъэр Iэ-шынэ Аслан.

ТицIыф цIэрыIохэр

ИгушыIи, исурэти IупкIэх

Урысыем инароднэ сурэтышIэу, тхакIоу, Къат Теуцожь итворчествэ фэгъэхыгъэ зэхэхъэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ библиотекэ цыкIуагъ. ШIэныгъэлэжыкхэр, тхакIохэр, искусствэм илофшIагъэху, студентхэр зыхэлэжыгъэх зэхэхъэр филологии шIэныгъэхэмкIэ докторэу Шыкэ Николай зэрицагъ.

АР-м и Лъэпкэ библиотекэ идиректор игуадзэу Гошэкъо Сачнэт зIуагъэм пэублэ гушыIэу къышхыгъэхэм къызэрэщыкхыгъэху, Къат Теуцожь зылашIэрэ цIыф гъэшIэгъон, итворчествэ IэкIыб къэралмэ ащыпсэрэ тильэпкэгъухэр цыгуагъ.

Искусствоведэу, шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу Къуекъо Ма-

рыет сурэтышI цIэрыIоу Къат Теуцожь илофшIагъэ IупкIэу, зэфэхысыжы куу хэлэу къыIотагъ. Адыгэ пшысэхэм гушысэу ахэлъыр, шыIэныгъэм зэхъокIыныгъэу хэхъухъэхэр Т. Къатым исурэтхэмкIэ шIопхъуныгъэ ин ахэлэу цыфмэ альегъэлэсы.

Филологии шIэныгъэхэмкIэ докторэу Блэгъожь Зулъаринэ Гъобэкъуае Иоф зышхыIэм Къат

Теуцожь шыригъэджагъ. Тарихым хэхъэгъэ къэбархэр къылотэжыкхъэх, цыфым пэрыоху уфэмыхуным, уиамалкIэ уишIуагъэ ебгъэкIыным ямэхъанэ 3. Блэгъожь къатегушыIагъ.

ЯчIыгу къэзыгъэгъэхъы зышIоигъо тильэпкэгъумэ Къат Теуцожь исурэтхэмкIэ IэпыIэгъу зэрафэхуыгъэр, лъэпкым итарихъ икупкI зэрэщигъэгъозагъэхэр общественнэ ИофшIэнмэ чанэу ахэлэжыкхэр МэщфэшIу Нэдждэт къыIотагъ.

ШIэныгъэлэжыкху Валерий Мозготовыр, Къуекъо Асфар, ЛэупэкIэ Нурбий, Хъаудэкъо Шыхъамыз, Цуекъо Нэфэст, Мамый Руслан, АР-м исурэтышIмэ я Союз итхъаматэу Хъуажь Рэмзан, Адыгеим культурэмкIэ и Министерствэ иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ, нэмыкIхэм Къат Теуцожь итворчествэ зызэриушхомбгъурэм къатегушыIагъэх. Зы гушыIэкIэ Т. Къатым образыр литературэм къышхыгъэхын елъэкIы. «Жэмачыу», «Дымы-лужьыр», фэшхъафхэри егъэгъэх.

Т. Къатым итворчествэ къытегушыIагъэмэ «Тхашъуегъэпсэу» къариIожыгъ, исурэтхэр Мыекъяупэ шIэху къышхыгъэлэгъоштхэшъ, илофшIагъэмэ нахышIоу защыдгъэгъозэшт.

САХИДЭКЪО Нурбий.

Сурэтыр итхэр: библиотекэм зэхэхъэр цIэкIо.

ушъомбгъоу, насыпыр илэ зэнытэу, уишхыгъэхэр цыфыгъэмрэ адыгагъэмрэ ялэгъо дахэ тетху, ящыIэкIэ-псэукIэ уигъэразэу, пкъынытэ-лэнытэу джыри бэрэ тапэ уишхыгъэ тыпфэлъаIо!

Къунчыкъохаблэху Мыекъяупэ шыпсэхэрэм яобществэу «Гугъэм» икомитет

ТыпфэгъушIо!

Хъаудэкъо Исмахыл ыкIоу Юсыф псауныгъэ пытэ иIэу, бэрэчэтныгъэр игъэшIэ гъогоу, хъалэлэу цуагъо, илэпкэ, иреспубликэ афэлажыгъэх илэс 70-рэ зэрэхъугъэмкIэ тигуапэу тыпфэгъушIо!

Юсыф цуагъо хъарым зыщи-

Терроризмэр тэумысы

Гъэтхалэм и 29-м Москва иметрохэм ащыц къышхыгъэ тхъамыкIагъэр зэхэсымыхыгъэ, ымыгъэгумэкIыгъэ шыIэп Iломи, тыхэмыукъонэу къытцэхъу. Цыф къызырыкIоху ащ хэкIодагъэхэм тикъэралыгъо икIэлэ шхъалэ афэшъыгуагъ. Тэри мы гумэкIыгъом зыкыфэтымыгъэзэн тлэкIыгъэп. ГушыIэгъу тызыфэхуыгъэхэм терроризмэм еплъыкIэу фыриIэр къадгъэлотагъ.

ХЪУАЖЪ Мэджид, РСФСР-м изаслуженнэ тренер:

— Уизэрар зыгорэм ебгъэ-кIыныр, аужыкхэм цыфыпсэр хэпхыныр дэгъоп. Ащ фэдэ зекIуакIэр Тхъэми ыдэрэп. Тер-актхэр къызыхэкIыхэрэми ушхыагъу гъэнфагъэхэр илэх. Тэ, спортм пылхэм, лъэпкэ зэфэшхъафхэм язэфышхыгъэ зэрэдгъэпытгъэштм, тиныжыкIэхэр «гъого пхэндж» зэрэтемыхъащтхэм тыдэлажыгъ.

АДЖЫРЭ Зарем, Адыгэ къэралыгъо университетым Иоф шхыIэ:

— ТхъамыкIагъом хэти фаеп. Москва къышхыгъэхэм хэкIодагъэхэм ялахылхэм угу ямыгъунэу шытэп. Унэм къэзымыгъэгъэхыгъэ ягупсэхэм а мафэр аужырэ афэхуыгъ. Терроризмэм упэшIуеклонэу шыт. Цыфыбэ зэрытIысхэрэ транспортм тытемыныхъу, неушырэ мафэм хъазаб къызэрэзидимы-хышхытэр тшIэу, тисабыхэр унэм икIыхэмэ псауху къызырагъэгъэхыгъэштм тыхыгъэ телэу тышыIэнэу шыт.

ЦАМЫКЪО Марзыет,

Адыгэ къэралыгъо университетым шхыIэ:

— Тызыхэт лэхъаныр къын. Тыкъэзыуцухъэрэ дунаим къышхыгъэр хуыгъэ-шлагъэхэм зыдахырэ цыфыпсэр имыкIоу, ежыкхэри зэгъуцужыкх. Москва къышхыгъэхэм хэкIодагъэхэр лажыгъэ зымыIэхэр арых. Терроризмэр лэпкхэм язэфышхыгъэ зэщызыгъагъоу, шьобж езыхэр хуыгъэ-шлагъ. Ащ ипшгъэрылэ цыфхэр ыгъэщынэнхэр. Терроризмэм пэуцужырэ организациехэм амалэу яIэр зэкIэ агъэфедэнэу шыт. НыбжыкIэхэри мы лэныкъом дэлажыгъэмэ шIуагъэ къытышт. Лъэпкэ зэфэшхъафхэм тызэкъотэу ащ тыпэуцужыкх фае.

БЖБЭШО Анзор, Мыекъяупэ шхыIэ:

— Терроризмэм сыд фэдэрэ лэныкъокIэ укIэIоллагъэм, тэрэуу пIыгъэ хуыштэп. Ащ лажыгъэ зымыIэ цыфхэр хэкIуадэх. Мыщ фэдэм IашэкIэ уебэныжыгъу, кIэщакIо фэхуыгъэхэр оукIыжыкхэкIэ кIэух фэшIын пIэкIышхытэп. КъызыхэкIырэ, лъапсэу ащ фэхурэр зэхэпфымэ нахышIу.

АдыгъушыIагъэр ДАУТЭ Анжел.

Унэ зэращэфышхыгъэ хагъэхъошт

Адыгеим шыпсэрэ унэгъо 70-м ехъумэ ны капиталыр унэ зэращэфышхыгъэ ахъщэм хагъэхъонэу рахъухыгъ.

Нахъ тэрэуу къэпIон хъумэ, псэупIэ зыщэфыгъэ унэгъо ныбжыкIэху банкхэм чIыфэ къаызыхыгъэхэм е ипотека зышхыгъэхэм ар зэрапшхыныжырэ ахъщэм ны капиталыр хагъэхъонэу фэхуу лъэу тхылхэр атхыгъэх. Ахэм ялытыгъэу ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ мы илэсым иапэрэ мэзитIу унэгъо 64-мэ атефэрэ сомэ миллион 19,5-р афитIупшыгъ.

2007-рэ илэсым къышхыгъэху зэкIэмкIи Адыгеим ны капиталым исертификат 7988-рэ ашаратыгъ. Сертификатыр атефэу алыгъэу ныхэм лъэу тхылэ 8156-рэ къатыгъ.

2010-рэ илэсым ыкIэхэм анэс джыри лъэу тхылэ мини 3,5-рэ фэдиз къалахынэу пенсиехэмкIэ Фондм шырахуыгъ.

МВД-м къэты

Гъэтхалэм и 22-м къышхыгъэху и 28-м нэс АР-мкIэ МВД-м бзэджэшIэгъэ 206-рэ ыгъэунэфыгъ. Ахэр хуыкIэн Иофэу — 1, бзылфыгъэм ебэныгъэху — 1, автомобилыр рафыжыгъэху — 1, тыгуагъэху — 46-рэ, гъэцIэгъэ Иофэу 25-рэ ыкIи нэмыкIхэр.

Республикэм игъогухэм хуыгъэ-шIэгы 6 атэхухыгъ. Ахэм нэбгыри 6-м шьобжхэр ахахыгъэх, ешъуагъэу рулым кIэрысху нэбгырэ 47-рэ къаубытыгъ.

Гъэтхалэм и 23-м, мафэм сыхатыр 4-мэ адэжэ Мыекъяупэ иурамэу Промышленнэм тет тучаным бзэджашIэхэр чIахъэх, кIрахъокIэ тучантесыр агъэщынэзэ, гъомылапхъэхэр чIахыгъэху рагъэжыгъ. Ау тучаныр къэзыгъэгъунэрэ системэм епхыгъэу шытыти, щаклом макъэ ыгъэлугъ. Къэсыгъэ милиционерхэм бзэджэшишхым ащышэу 2-р мыщ шаубытыгъ. Газову шытыгъэу, патронхэмкIэ къагъао ашыжыгъэ кIрахъор оперативникхэм мы чIыпIэм къышхыгъотыгъ. Ящэнэрэ бзэджашIэри чыжыгъэу кIуагъэп. Илэс 15 нахъ зымыныбжэ кIэлишэу Мыекъяупэ шыпсэхуэрэм джы уоловнэ Иоф къафызIуахыгъ.

Мы илэсыр къызыхыгъэхэм къышхыгъэху наркотикхэм япхыгъэ бзэджэшIэгъэ 60 рес-

публикэм шагъэунэфыгъ. Ащ фэдэу гъэтхалэм и 24-м МВД-м иИофшIагъэхэм бзылфыгъэу Iушхъэ зыщэрэр къаубытыгъ. Мыекъяупэ шыц хуылфыгъытIу яуни наркотикхэр къырахыгъэх. Ащ фэдэу поселкэу Каменномостскэм нэбгыритIу къышаубытыгъ. Ахэм яунэхэм медицинэ препаратхэм ахашыкIыгъэ наркотикхэр ашагъэхъа-зырышхыгъэх.

Ахэм анэмыкI бзэджэшIагъэхэр зезыхыгъэхэри агъэунэфыгъэх. Ащ фэдэу МыекIопэ районмкIэ Каменномостскэм хэхъэр мээхызмэтым хэбэнчъу чыгъхэр щызыупкIыхэрэр къышаубытыгъэх. Красногвардейскэм шыц кIалэу къытыгъэхэр зыщэжыкхэрэри, хуылфыгъэу ахъщэ нэпцIыкIэ шафэшхыгъэри къаубытыгъэх. Ахэм Иофхэр джы зэхафых.

ДЕПУТАТЫ ХЭДЗАКИОМЭ АИУКИАГЪ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатэу Шъхьэлъхьо Азмэт Адыгэ Республикэми Краснодар краими дэгъоу ащызэлъашлэ. Зышлэрэ псэ-уми дахэклэ ыплэ къыралэ, ащ даклоу ишлушлагъэхэри хагъэунэфыкълых. Анахь псэуплэ цыклоу районым итхэми Азмэт Ёпылэгъу афэхъу. Еж гуыцъу ытыгъэр «Ёпылэгъу зишыклагъэу зыкъысфэзы гъазэрэ пэпчъ сишлуагъэ езгъэклынэу сыхъазыр» зыф-площтыр егъэцкэлъжы. Псэуплэхэм языхт, цыфхэм ящылэклэ-псэулкэ зыфэдэр, къадэхъухэрэр, къадэмышухэрэр зэрегъашлэх, ягушлуагъохэр, якыныгъохэр адегощых. Щымыгъупшэу, ыпсэ щыщ фэдэу ылыгъэрэр икбоджэ гупсэу, къызышыгъугъэу, апэрэ лъэбэкъур зыщидзыгъэу Псэйткъу ары.

Псэйтйуку республикэм
итыгэкъохьэпІэ лъэныкъо-
кІэ агъунэ шыыпккэ щыс.
Арышъ, республикэ гупчэм
кыкІыхуу зышыфаехэм па-
щэхэр мыщ къыдэмыхьэхуу
мэхьу.

Къуаджэм къыдэкIыгъэху, лъэкI-амалхэр ялэхуу чыплэ зэфэшхьафхэм кIэлэ шлагъохэр ащэлажьэх.

Мы аужырэ ильэсым
Шъхьэлэхьо Азмэт ишлогъэ-
шхо къуаджэм къыригъэ-
кIыгъ: имылькукIэ мэ-
щыт, спортплощадкэ аригъэ-

шыгыэх, гьогухэм, урамхэм
кьарегъэшлүшлэх, кьоджэ гу-
рыт еджапIэм спонсорэу иI.
ИчIыпIэгъухэм IэпыIэгъоу ари-
тырэр шIомакIэ нахь, шIуабэп.

Депутатыр ананх зыгэгү-мэктырэ Юфыгъоу кьуаджэм дэлъымэ ащыщэу ылгытэрэр унэгъо былымхэм ялыгъын изытет ары. «Ялыгъын сэлэ, ау тэрээп, сыда плэм былымхэр зиэмэ алыгъыхэрэпышъ ары. Ар зэрэчылэу, былым зили, зимили, январьлэгъу. Зы купым ябылымхэр хьуплэм афы-хэрэп, чэупчэр кьылуахышъ, кьыдагэгъзыкых — Юфыр ащ шаухыгъэу алыгътэ. Игъом былым лухэр зымыгъэхъазыр-хэри ахэгых. Чэмахъо аубыгъ-нэу нахыбэр фаеп, сыда плэм лэхуапкэлэ агын фаеу хьушт. Зырыз клогъоуи чэмахъо клон-хэу адэрэп. Былымхэр куп-купэу кьуаджэм дэгых, чэу гъунэмэ ашэхъух, урамхэр ау-шлоих, бжыхъсэ лэжыгъгэхэр агэгэклодых.

Депутатэу Шыхьэлэхьо Азмэт мы Иофым лъэшэу егъэгумэкIы, амалхэм алъэхьу, кьоджэдэхсэм зыкьашIэжьи шлоигьу. Чэмахьо аубытыныр игьоу ыльэгъугь депутатам. Ахэр шылэхь хьумэ агъэфедэшт шыхэр аритынэу кьариуагь, ац нэмыкIоу IэхьуапкIэмкIи чэмахохэм кьаделIнэу гушылI кьаритыгь. Депутатам IэпыIэгьоу кьаритынэу зыфиуагьэм былым зилэхэр фэмьычфхэупэгьокIыгьэхэм фэд, е

кѡагурымылуагъѡу кѡышшю-
шын ыльэкѡышт. Депутатым
тѡауегъѡсѡу езыѡн кѡычѡ-
кѡыгъѡп, «чѡмхѡр ѡхъѡгъѡм
дѡтфыштхѡп» зыѡни кѡахѡ-
кѡыгъ.

Умыгээшлэгьон плъэкьирэп
кьодждэдсэхэм язекьуаклэ. Шьу
кьафэзышлэн зыгу хэлъым фэ-
чэфхэп. Ау зы кьагурылон
фаер: былымхэр шьхьарькьоу
уарамхэм атырагээтыштхэп,
лэжыгьэр арагээульгүштхэп.
Мы юфыр зехифынэу клэшркло
куп зэхэхьэм шагьэнэфагь.

Ятлонэрэ Иофыгтоу Азмэт
зыгъэгумэкырэр хэклитэкьуп-
лэхэм языхет ары. Урамхэр,
кьоджэ гъунэхэр шлоим зэ-
длыклогъэх. Шъхадж зышы-
фаем хэклхэр хэклитэкьуплэу
агъэнэфагъэм нимыгъэсэу
щыретэкъу. Етлани а чыплэр
хэклитэкьуплэ хьущтэл, кьеклоу
кыхыхагыгъэл. Псейтыкурэ гъу-
нэгъу кьутыроу Стефановскэм-
рэ ячыгухэр зыщыззуаллэхэр-
рэм дэжэ гъогубгъу шыпкъэм
ар щыл. Къуаджэм укыкклэу а
гъунапкъэм укъэсыфэ сэмэ-
гумклэ илэ дэтлыкыгъэм, кило-
метрэ фэдиз хьурэм, шлоеу дэ-
лыр машинэ кухъэ пчъагъэ
хьущт. Депутатым къарилуагъ
мы чыплэр хэклитэкьуплэ зэ-
рэмышхуштыр. Афыпсыпэ кьод-
жэ псэуплэм хэклитэкьуплэ
гъэнэфагъэ ил, ар Афыпсыпэрэ
Пэнэхэсрэ азыфагу ил.

— Транспорт единичтүү тичылэк!э кытатынэу шытыш, ащ язырэр хэ!хэр зэри-

шэнэу дгьэнэфэшт. Машинэм иыгыгын, запчастэу ишыкIэ-гьэштхэр, гьэстыныпхьэр, нэмыкI фэлэ-фашIэхэр, трактористхэм ялэжьапкIэ сэ спшгэ исэлхьяжы, — кылуагь Шьхьэлхэо Азмэт. — Тракторы кызаратыкIэ джаш тетэу зеклонхэу зэдаштагь, кьуаджэмэ зэдэряе хэклитэктупIэм пыдзафэхэр ащэзэ ашышт.

Къоджэдэхэр, анахъу ныб-
жыкIэхэр, лъэшэу зыгъэгү-
мэкIырэ Iофыгъомэ ащыц
къуаджэм культурэм и Унэу
дэтэм Iоф зэрымшIэжырэр.
Мы Iофыми зэлукIэм щыте-
гушIагъэх, гъэзетхэми пчъа-
гъэрэ къарагъэхъагъ. Депу-
татым мы лъэныкъомкIэ къэ-
бар гушIуагъо цыфхэм къа-
лыгIэлэсыгъ: культурэм и Унэ
ишIын пэIуагъэхъанэу сомэ
миллион 20 къатIупщыгъ,
мыгъэ IофшIэнхэр рагъэжьэ-
щтых. Ащ почтэри фельдшер
пунктыри хэтыщтых, чылэ
гузэгум ар итыщт.

Зы Юфгыгъ джыри зэукэм депутатым игугъу кыышишыгъ. Ар блэкыгъэ Хэгъэгъу зоошхом ехыллагъ. Къэблэгъэрэ мэфэкышхоу нэмыц техаклохэр зызэхакъутагъэхэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэр зэрэфэшъуашъу хэгъэунэфыкыгъэн зэрэфаер ац кыгуагъ. Къуаджэм щыцхъу нэбгыри 136-рэ заом хэлэжъагъ, ахэм ащышъу 75-р хэклодагъ, нэбгыр 61-рэ псаоу къэкложьхы яду-

най ахьожьыг, нэгбгырилл
заом мыклуагэху фашист-
хэм яклодылагэх. Заом хэ-
лэжьягэхэм, хэклодагэхэм,
псаоу кэкложьыгэхэм
яхьылагэу «Шэжь тхыль»
кьыдагэхьшт. Эпэрытхыр
зыгэхьазырыгээр сэры,
кьыдэгэхькыпкэр зытыр
Шхьэлэхьо Азмэт, тхыгээр
компьютеркэ эзэгээзфагээр
Нэтхьо Мурат. Хэгьэгү зэ-
ошхом хэлэжьягэхэм яхьы-
лагэу авторым материалы-
бэ и, ау ахэр икьугэу ащ
ылытэрэп. Лыгээшхо зе-
зыхьы зыпсэ зыгэтлылгы-
жэхэм ящылэныгэ кьыры-
кьуагэм хэзыгэ имылэу
тхыжьыгэн фæ.

ГукъэкIыжъхэр, зэолIхэм
яписъмэхэр, ясурэтхэр икъоу
къызаугъоикIэ тхылъышхо
къыдагъэкIышт. Ащ Iоф
дэзышIэхэрэм зэралгытэ-
рэмкIэ, ипчъагъэкIэ 2000 хъоу
къыдагъэкIышт. Тхылъхэр
пкIэ хэмылъэу заом хэлэ-
жъагъэхэм яIахыылхэм ара-
тышт.

Къуаджэм итарихь зэгъэ-
шIэгъэным, ащ идэхагъэ,
икультурэ ибаиныгъэ хэгъэ-
хьогъэным ехьылIагъэу
Адэгъ Республикэм и Къэ-
ралыгъо Совет — Хасэм
идепутатэу Шъхьэлэхъо Аз-
мэт Юфышхо ешIэ, къоджэ-
дэххэри ащкIэ IэпыIэгъу
къыфэхъух.

ХЪУЩТ Щэбан.

Непэ — сэмэркьэум
и Macф

Чэшыр хэклотагэгуу телефоныр кытеуи сыккызегэгуушым сымыгубжбын слъэ-кыгъэп сичъые Iushu зэрэ зэпигэгугэм пае. Ешъуа-клор «шы фыжыым» еклэ-сэу шапхэм зыригъэху-клэ, бзылыгыгъэхэм алы-кхуным фежыэш, Iэхуам-бэр зынэсыгъэ цифрэхэм ателэээ телефоныр ыгъэчэ-рэгъоу регъажъэ ыкли ар зиклуаклэхэм ыпэкли Iаджри сагэгубжэу кыхэккыгъэти, мызэгъогуми ащ фэд кы-сшлшыгъ. Трубкэр кыыз-рэсштагэм лыпытэу зы-макъэ зэхэсхыгъэр кьэлъэ-луагъ седэлу шлоигъоу, кы-луагъ США-м шыщ горэ

кызырээр. Зэхэсхырэр
сшогъэшлэгонзу, чыер
псынлзу стеугъ, трубкэм зы-
макъэ кылукырым седэлуным
сызэрэфэхызыр гурыз-
гъэлаугъ.

— Сиунэкьош, Нурбий, ора ар? — кълелулы трубкэм симынэосэ макъэр. — О сыктэ-пшэн плъэкыштгоп, ыпэклэ Търкуем сыщыпсэуштыгъ, дэхэклае шытлагъ Америкэм сызыкложыгъэм. Къысфэгъэгъу узэрэгъэгумэклырэр. Къынклэ уителефон къэзгытыгъ, кълбар гушугагъо къыплъыгъэгъэсы сшлгигъоу сыкытео.

Ибраһым зыцлзу кызыл-
гъэ хульфыгъэм кызбарэу
кыслыгъэлэсыгъэм
дэгъоу сызедэлухэ
ыккы йагъэхэр зыз-
дэтэшыхэ нэуж гу-
пшысэ зэфэшхьаф-
хэр сшъхъэ щыч-
рэгъухэу бэрэ сышы-
сыгъ. Ыпэккы аш фэдэ
кызбархэр зэхэсхэу
кыхэккыгъэми, си-
унэкъош сыгу кы-
гъэккыжыгъэ тызы-
тес Чыгур 2012-рэ
илъэсым клодыжы-
щтэу зрагъэунэфы-
гъэр ыккы аш ыпкк
кыккы Мазэр пэу-

ЧЫПІЭ КЪЫЩЫТЩЭФЫГЪ

плэкI кыызэрэхахыгэр. Джи
ащ чIыгу Iаххэр шашэфыхэу
фежыагэхэти, ежым мылькоу
зIуигтэкIагэм шыщ IахышIу
лвити, чIыгу бэкIае Мазэм
кышшицэфыг. Тызэдзгушы-
Iээ, сэ сичIыгу Iах тефэштыр
зэрэлъыстыштыр есIуагэ йкIи
«Пэнэхэс-2» зыцIэ кьуаджэ ащ
шыдгэгэсынэу зэдэтштаг.
ИшкIэггэ документхэр Ибра-
хымэ ыггэхъазырыгъахэх,
Мазэм тешIыкIыггэ картэм
чIыпIэри шиггэнэфаг. Пстэу-
ми апэу сиунагэо сигбусэу
сыкложынышш, кьуаджэр зы-
тесышт чIыпIэр нахь тэрээу
зыдггэнафэкIэ сIахыылхэри,
сикьоджэггухэри тцэжыныхэу
итхьухыаг.

Сиунэкбош кызыриуагэм-кIэ, бырсыр пылъэу щытэп, ауми Мазэм иигражданинуу тызэрэщытыр кызыушыхъатырэ паспортхэр апэрапшIэ гъэхъа-зырыгъэнхэ фае. А докумен-тым теплъэу иIэр телефо-нымкIэ кысылыгъIэсыгъэти, ащ кызырэклуштым тегъапсы-кIыгъэ сурэтхэр сиунагъо исхэм ахылаыгъэхэр зыдиIыгъ-хэр сикIалэ мэфэ благъэхэм США-м гъэкIуагъэ.

Ар кыкложыфэклэ тешлэшт
палыэр зылэклэтымыгэклэу,
Мазэм тызэрэбыбыжыштым

джы зыфэтэгъэхъазыры. Ун-
гъо хъап-щыпхэр хьылъезешэ
ракетэмкIэ апэралпIэ ягъэщэ-
жыгъээнхэ фаеу шытышгъ, ахэр
тэгъэхъазырых. Бэп ищы-
кIагъэри, пIэкIори, шкафи,
гъэучыIалты Мазэм шыбгъэ-
федэнхэу щытэп. Щыгъын
тIэкIу-шъокIухэр, телефон-
жыролефон зыфIэллощтхэр,
палаткэ гор нылэп. Гъомылапхъэ-
хэмкIи Мазэм ушыпсэуным
хъарджышхо ищыкIагъэп.
Мэфэ щэкIым кыкIлоцI зэгъо-
гъу ушхэмэ икъущтэу агъэу-
нфыгъ. Арышгъ, космонавтхэм
апае зэрагъэхъазырыхэрэ шIы-
кIэм фэдэу, шхыныгъохэр тю-
бикхэм арылыштыцхы, ракетэм
ахэм чIыпIабэ шамыубатэу
Мазэм ядгъээнхэ тIэкIышгъ.

КъызэрэсшлшпэрэмкӀ,
адыгӀ лъапкӀым шыщӀу пстӀу-
ми апӀу МазӀм кӀожбыштхӀм
сахӀфагӀэш, лъапкӀым и
АдыгӀ БыракӀуу ащ цызгӀӀ-
штыри, АдыгӀ ТамыгӀери згӀ-
хъазыргӀӀ хъап-шыпхӀм
ахӀслъхагӀӀ. БыракӀыб кӀо-
джакӀм лъагӀу, нӀмыкӀ лъапкӀ-
хӀм ялыкӀлохӀм къалъгӀун
алъӀкынӀу цызгӀӀӀ шлоигӀу.

Кю, джары мызэгъогум,
ныбджэгъухэр, Мазэм псэу-
пIэкIэ тызэрэкIожьыштым

ехылагъэу къэсӀон слъэкы-
штыр. ПесуплакӀэм тифохэр
зэрэщыкӀохэрэм ыужкӀэ шы-
щызгъэгъозэшт. Сикъоджэ-
гъухэми япсэупӀэ ахъожьын
фаеу зэрэхуштыр ыкӀи нахь
пасэу ащ зыфагъэхъазырын
зэрэфаер ясӀогахэшъ, къэба-
рэу къыслъагъэӀэсыхэрэм
атегъэпсыкӀыгъэу къызэрбы-
быжыштыр ракетэр къалъыз-
гъакӀозэ сшӀышт. Зауи, бани,
зегурымыӀоныгы хэмьлгъэу
чыпӀакӀэм цыфхэр щызэдэ-
псэунхэу къысшӀошшышъ, эн-
гуягъэ тильэпкӀ ащ хэхъоны-
гъакӀэхэр шишӀынхэкӀэ.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Сабийхэр лъэхъаным

Владлена Кононовар

Муниципальнэ кIэлэцIыкIу Ыгъыплэу «Детский сад общеобразовательного вида N 32» зыфиIорэм ипашэр Владлена Кононовар ары. Ащ джырэблагэ тызыщIэм кышчытлэгъугъэхэр тыгу рыхыгъэх. Ежъ Владленэ тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, егъэджен-пIуныгъэ IoфшIэныр атырагъэпсыкIы джырэ лъэхъаным дезыгъэштэрэ образовательнэ программэхэм. Сыда пIомэ ахэм пIуныгъэм узэрэклIэлэшт амалышIухэр къатых. Гушылэм пae, Н. Васильевам иIoфшIагъэу «Программа воспитания и обучения в детском саду» зыфиIоу кызыфагъэфедэрэм игухэлъ шъхьалэх сабыр еджапIэм чIэхьафэ бгъу пстэури кыдэлъытагъэу ащ ищылэныгъэ физэхэщэгъэным пae, ищыкIэгъэ амалышIухэр зэкIэ егъэгъотыгъэхэр, шэнхэбзэ дахэхэр хэлхэу пIугъэныр, ащ ыныбжьырэ сэнаушчыгъэу хэлъымрэ кыдэлъытагъэхэу ипсихическэ ыкIи ифизическэ лъэныкъохэм хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэныр, джырэ дунае щыщылэн ылъэкIыным фэгъэхьазырыгъэныр.

личностнэ лъэныкъохэр кыдэзылгытэхэр хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр ары. Ащ пae, кызыуцухэрэ дунаим кIэлэцIыкIур зэрэхэщэгъэн фаеу ахэм алытэрэр, щылэныгъэм ыкIи культурэм ялъэныкъо зэфэшъхьафхэм ар нэIуасэ афэшIы кIодыекIэ икIурэп, иамал кыыхыщтымкIи ахэм ахагъэлажъзэ пIугъэныр ары.

— 2001-рэ илъэсым кышчегъэжагъэу тикIэлэцIыкIу Ыгъыплэу инновационнэ режимым тегъэпсыкIыгъэу IoфешIэ, хэгъэушъхьафыкIыгъэ мэхъанэ зэрэтырэ пшъэрылым игъэцкIэнкIэ, еджапIэм чIэмыхьагъэгохэм ямузыкальнэ-эстетическэ шIэныгъэхэм ахэгъэхьогъэнымкIэ ушэтыплэ IoфшIаплэу алытэ, — еIo Владленэ.

Цыф лъэпкыбэ зыщыпсэурэ Адыгэ Республикэм искусствэм иамалхэмкIэ художественнэ-эстетическэ пIуныгъэ еджапIэм джыри чIэмыхьагъэгохэ кIэлэцIыкIухэм щягъэгъотыгъэн зэрэфаер кIэлэпIухэм зыщагъэгъупшэрэп. МыщкIэ анаIэ зытырагъэтырэр сабий пэпчъ гукIэгъу зыхэлъ цыфэу, ежъ зыщыщ лъэпкыми, фэшъхьаф лъэпкыхэми яшэнхэбзэхэм шъхьэклафэ афашIэу

щытынхэм кыфэгъэушчыгъэнхэр ары. Мыщ дэжъым кышчыхэдгъэщын кIэлэцIыкIу Ыгъыплэм ыпашъхэ кыуцорэ пшъэрылхэр зэрифэшъуашэу зэшIозыхышт IoфышIэхэу зисэнэхьат фытегъэпсыхьагъэхэр зэрэIутхэр. Ащ пашэм ыналэ ренэу зэрэтыригъэтырэр шIугъэкIэ фэплэгъунэу щыт.

— Мы аужырэ илъэситфым, — еIo Владлена Кононовар, — кIэлэегъэджэ 38-рэ шIэныгъэхэм зашчыагъэхьорэ республикэ институтым (АРИПК) щырагъэджагъэх. Джащ фэдэу мыщ щыфагъасэх компютерхэм Ioф арашIэнэу. Ащ ишIуагъэкIэ информационнэ технологиер егъэджен IoфшIэным щягъэфедэ хъугъэ.

Дошкольнэ егъэджапIэм иIoфшIагъэ зызыщыбгъэгъуазэрэм, нафэ кыпфэху сыд фэдэрэ IoфшIэни фэкIулаехэу зэрэщызэхэагъэр. Ащ лъапсэу иIэр зэгурыIоныгъэмрэ гуетыныгъэмрэ щягъэлапIэзэ, кIэлэцIыкIу Ыгъыплэр кызырэррыкIорэр ары. Апэрэ мафэу кызызэIуахы-

шъхьафэу ащ иIoфышIэ зырызхэм ягугъу кыпшIын хъуми, кыыхэгъэщыгъэн фае яIoфшIагъэ кьэлэ администрацием ыкIи гъэсэныгъэмкIэ ащ иотдел, Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министертвэ ящытху тхыльхэмкIэ мызэу, мытIоу зэрэхагъэунэфыкIыгъэр. Мыщ пыдзагъэу кьэтIон аужырэ илъэсипшIым пчъагъэ хъухэрэ муниципальнэ ыкIи республикэ зэнэкьокIухэмрэ проектхэмрэ яфэ-

школьнэ образовательнэ IoфшIэпIэ анахышIур кыыхэхыгъэнымкIэ 2008-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIушынэ Аслъан кIэцакIо зыфэхъугъэгъэ зэнэкьокьоу зэхэщэгъагъэми МДОУ N 32-м гъэхэгъэшIу щилыгъагъ ыкIи апэрэ чIыплэр щиубытыгъ. АР-м и Правительствэ IoфшIаплэм дипломэу кыфигъэшъошагъэр Президентэу ТхьакIушынэ Аслъан ыцIэкIэ Премьер-министрэу КъумпIыл Муратэ аритыжыгъ ыкIи афэгущIуагъ. ШIухьафтынэу ащ пae кьаратыгъэ сомэ мин 300-р кIэлэцIыкIу Ыгъыплэм иматериальнэ-техническэ зтегъэпсыхъан пэIуагъэхьагъ.

— КIэлэцIыкIум игулытэ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр зэлытыгъэр пIуныгъэ IoфшIэныр зэрэзэхэагъэм изакъоп, — еIo кIэлэпIу шъхьалэу Ирина Сидоренкэм, — джащ фэдэу мэхъанэ зилэр зыхэтхэр, зыщыпсэурэ чIыплэм кышчызыуцухэрэ цыфхэр ары. НэмыкIэу кьэпIон зыхъукIэ, зыныбжэ икIугъэхэу зыналэ кытетхэм кIэлэцIыкIум игулытэ, исэнаушчыгъэ хэхъоныгъэ ашIыным пae, ищыкIэгъэ амалхэр ащ рагъэгъотынхэ фае. КIэлэегъэджэ-кIэлэпIухэм а Ioфыгъэхэми ифэшъошэ мэхъанэ араты.

КIэлэцIыкIу Ыгъыплэм ныбжьым елгытыгъэу щыгочыгъэ сабий куп пэпчъ фэгъэзагъэу нэутхагъэм игупчэхэр щызэхэшагъэх. Ахэм кIэлэцIыкIухэр зыпылгытхэ Ioф лъэпкы пэпчъкIэ ящыкIэгъэ пкыгъэхэр, Iэмэ-псымэхэр ащызэгъэуIугъэх. Ащ амалышIу кьеты гуфит-шъхьафитэу кIэлэцIыкIухэр ахэм ащыджэгунхэу, сурэт ащашIынэу,

гъэм кышчегъэжагъэу мыщ щылажъэхэрэм яшIуагъэу ащ хэлъыр макIэп. Ащ фэдэх Л. Клименкэр, С. МэрэтыкIор, Д. Тэхутэмырыр, Л. Бирюлину, М. Еутыхыр, М. Сатанину, Т. Шаповаловар. Ау кIэлэцIыкIу Ыгъыплэм зэкIэ иIoфышIэхэм акIуачIэ зэрахыллэрэр кIэлэцIыкIухэм япIунрэ яегъэдженрэ нахышIоу зэрэзэхэащытхэр, ащкIэ джыри нахгъэхьэгъэшIухэр кызырэдыхытхэр ары. Зэрэпсаоу коллективыр пштэми,

шъошэ уасэ кьазэращыратыгъэри. Джащ фэдэу кIэлэегъэджэ коллективымрэ ащ ипашэу Владлена Кононоварэ республикэ программэу «Одаренные дети» зыфиIорэм игъэцкIэн ялахэу хашIыхьагъэм, шэнхэбзэ дахэ, культурэ ин ахэлэу художественнэ-творческэ IoфшIэныр кызыфагъэфедэзэ, пIуныгъэ-гъэсэныгъэм эстетическэ екIолIэкIэ тэрэз фыраIэу зэрагъэцакIэрэм пae, АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министертвэ ирээ тхыль кьазэраратыгъэр.

Адыгэ РеспубликэмкIэ до-

диштэнхэу щанлүх

шлэным, гуклэгүм, шульэгүм, насыпым, Иофшлэным, зэкшошныггэм, нэмыклэхэми) нэлуасэ ащыфашлэх.

Клэлэцлыкүхэм апае занятиехэр гэхьазырыггэнхэмклэ, ахэр зэхэцггэнхэмклэ лэпылэгүшхо кьафэхүх экологием фэггэхьыггэу шхьафэу зэлүхыггэу унэхэр. Зым кэккырэ уц лэпкэ зэфшхьафхэр (программэм кы-

зерищыклаггэу адзеклонхэм клэлэцлыкүхэр фиггасэхэзэ, клэлэпүм ащклэ амал илэ мэху тэц фэшхьафэу псэ зыпытэу дунаим кышшылдэпсэхүхэрэм афэгүмэккыхэу, кьаухүмэхэу сабийхэм шэн дэггүхэр ахилхьанхэмклэ. Арыш, экологием иунэхэм яшуаггэкклэ клэлэцлыкүхэр тыкззыуцухьэрэ дунаим нахь благгэу нэлуасэ фэшлэггэнхэм фэггэхьыггэу пүныггэу Иофшлэныр зэшлуахын алэккы.

ДОУ-м иклэлэггэаджэхэм

рие гьусэныггэу дырялэу, педагогикэ шлэныггэхэмклэ докторэу, профессорэу Кьудаикьо Мурат пэшэныггэу дызэрхьэзэ, джыри еджаплэм члэмыхьэггэу сабийхэм ямузыкальнэ-эстетическэ хэхьоныггэу иавторскэ программэу «Доминанта» зыфиорэр зэхиггэуцуагг, ащ епхыжыггэу хрестоматиери аггэхьазырыгг.

Шуклэ кыххэбггэщыныр тефэуи тэлгытэ клэлэ-

ятлэм, тлэтлым пкыггэо зэфшхьафхэр ащашыккыггэнхэу, музыкэм идунай ащыхашхэнхэу, театрэм зыкышашыным ащыфаггэсэнхэу. Физкультурэми, спорт лэпкэ зэфшхьафхэми апыщаггэхэ хьунхэмкли джащ фэдэ амалхэр ащырялэх. Джырэ уахтэ аггэфедэрэ пкыггэхэмклэ, мебелимклэ, сабийхэм яснаушгыггэу зэрыхаггэхьошт джэгуалэхэмклэ, лэмэ-псымэхэмклэ а гупчэхэр зэтэггэпсыхьаггэх. Ахэм ямызакьоу куп пэпчэ тэрзэу, дахэу гушылэным, зеклоным зышчыфаггэсэхэрэ, экологием, фэшхьафхэм зашчыфаггэнэлосэрэ кьоггупэхэр клэлэцлыкү йыгыплэм илэх. Джащ фэдэу, аныбжхьелгытыггэу, тхылхэр, конструктор зэмылэужыггэхэр, сабийхэм сыдиггэу ялэрылхьэхэр клэлэпүхэм ялэубытыплэхэу, дидактическэ джэ-гуклэхэр афызэхашх.

ДОУ-м шэн-хэбзэ шлаггэхэр члэлгых. Клэлэцлыкүхэм ягулыггэу хэзыггэхьорэ шэлхэу зыккы ащ шыггэпсыггэу ыкли зэкклэ цыфлэпкыым уасэ зыфишлэрыр шуаггэхэм (шу-

дилгытэхэрэр), пцэжые цыккүхэр зыхэс аквариумыр, попугайхэр, шьое лэпкэ зэфшхьафхэр, хыкьо цыккүхэр щалыггых. Адрэм кьеккүаллэхэрэм ягуапэу щалыггхэр бзыу лэпкэ зэфшхьафхэр ары. Зерищыклаггэу ахэм адзеклохэш, кьясэжыггэхэу чэфых, орэди кьало, ары паклош, шыр цыккүхэри кьырашх. Сабийхэм а пстэури якласэу, ныбджэггэу шыпккэу алгытэхэрэ псэушхьы, бзыу лэпкыи яыгыплэхэр кьабзэу зэрэщытынхэм пылгых. Ахэм

цыккүхэм янэ-ятэхэм яшлоиггэоныггэхэри кьылдэггэтыггэным зэрэпылхэри. Ащ фэд ахэр кьызэрэкклэлэу-ггэхэм тетклэ инджылызыбзэр зышчызэраггэшлэрэ кружокэу «Хэппи Бэби» зыфиорэр кьышчызэлүахыггэу, илээсиц хьуггэу Иофзеришлэрэр. Ащ сабийхэр щыреггэаджэх клэлэггэаджэ ныбжыккэу Т. Пинягинам.

Еджаплэм джыри

пүныггэу Иофшлэнэу зэрахьэрэр ифэшшохэу художественнэ-эстетическэ лэаггплэм тетэу аггэпсызэ, сабийхэм нахь хэхьоныггэу яггэшлэггэнхэмклэ джырэ уахтэм дезыггэштэрэ педагогическэ шлыккэ-амалхэр кьызыфаггэфедэнхэм пылгых. Ащ пае, Адыгэ кьэралыггэу университетым инаучнэ-методическэ гупчэ шлэныггэм исистемэхэм ямоделированиерэ яхэхьоныггэрэкклэ илаборато-

члэмыхьэггэу клэлэцлыкүхэм яныдэлгыфьбзэ еггэаджэггэнхэри клэлэггэаджэн Иофшлэнымклэ анахь мэхьанэшхо зилэ пшггэрылхэм ащыщэу алгытэ. Клэлэцлыкүхэм яжабзэ ггэбаиггэным, нахь лүпккэу гушылэнхэм еггэсэггэнхэм пае зэкклэ ящыккэггэу амалхэр араггэггэотых. Иофгыггэо ггэнэфаггэм теггэпсыккыггэу, клэлэцлыкүхэм жэбзэ дахэ алульэу хьунхэмклэ а Иофшлэныр зэшлуахы. Игуггэуи кьэтшлэн 2007 — 2008-рэ илээс еджэггүм клэлэггэаджэхэмрэ ны-гы-хэмрэ зэггүсэхэу клэлэцлыкүхэм анахь ггэшлэггэнэу кьалуаггэхэмрэ усэ цыккүхэу зэхалхьаггэхэмрэ зыдэт тхыл цыккэу «Сабым ижабзэкклэ» зыфиорэр кьызэрэдаггэккыггэр.

Клэлэцлыкү йыгыплэм 2003-рэ илээсым кьышчыггэжыаггэу 2009-рэ илээсым нэ теоретическэ ыкли практическэ Иофыггэуабэ шызэшлохыггэу хьуггэу. Пүныггэу ыкли еггэаджэн Иофэу шаггэцаккэрэм идэггэггэу хаггэунэ-фыккызэ, 2006-рэ илээсым «Лучший детский сад г. Майкопа» зыфиорэр шыггхуцлэр Клэлэцлыкү йыгыплэм кьыфаггэшшоггэ.

Ащ ипашэу Владлена Кононовамрэ иИофышлэхэмрэ зэггүрылэныггэрэ зэдэггэштэныггэрэ ахэлэ, зэкклэ ахэр зэфэдэу агу етыггэу клэлэцлыкү йыгыплэм кьеккөллэрэ клэлэцлыкүхэм бггэу пстэумкли хэхьоныггэу зэрараггэшлгыштым еггэггүмэккых, лгэшшэу аналэ тет. Арыш, илээс 25-рэ хьуггэу зилофшлэн шыггху хэлэу зыггэ-цэккэрэ Владленэрэ ащ иИофшлэггүхэмрэ псауныггэу пытэ ялэу, шлоу шылэр зэкклэ кьадэхьоу, гьозэшлоу тауж кьиккырэ ныбжыккэхэми афэхьунхэу афэтэлэ.

ШЭКИО Мир.

ТАРИХЪЫМ ИЗЭГЪЭШІЭНРЭ ЛЪЭХЪАНЫМРЭ

ТарихъымкІэ Адыгэ республикэ гимназием икІэлэегъаджэу ЕмтІыль Юсыф Урысые Федерацием гэсэныгъэмкІэ ипочетнэ юфышІ, ригъэджэрэ кІэлэеджакІохэм УФ-м ыкІи АР-м яолимпиадэхэм хагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр къазэрэщыдагыгъэм фэші шытхъу тхыль 19, общественнэ пшъэрылхэр чанэу зрагъэцакІэрэм фэші УФ-м гэсэныгъэмкІэ июфышІэхэм апрофсоюзхэм я Центральнэ Комитет и Шытхъу тхыль, нэмыкІхэри къыфагъэшъошагъэх.

Тарихъыр кІэлэеджакІомэ зэраригъашІэрэм, гэсэныгъэм гумэкІыгъоу къыпкырыкІыхэрэм, Адыгеим итарихъ еджапІэм зэрэцакІурэм, щыклагъэу фэхъухэрэм, патриотическэ плуныгъэмкІэ фэхъхъаф гумэкІыгъохэм къатедгъэгущыІэ тшІоигъоу ащ тылуклагъ.

— Илъэс 33-рэ хъугъэу тарихъымкІэ есэгъаджэх, — къеІуатэ ЕмтІыль Юсыф. — Пэсэрэ лъэхъаным къыщыублагъэу щыІэныгъэм изэхъокІыныгъэхэр, уналэ зытебдзэн фэе хъугъэ-шІагъэхэр кІэлэеджакІомэ ябгъашІэхэз, сэнэхъатэу къыххыгъэр нахь пшІогъэшІэгъон мэхъу. Ихэгъэгу, илъэныкыо гупсэ ыгъэлъапІэхэу кІэлэеджакІор лъэхъаным щыбгъэсэныр Іоф къызэррыкІоу слыгъэрэп.

— **ЕджакІохэм шІэныгъэ куухэр агъотынхэм фэші тарихъымкІэ сыхъат пчъагъэу къаратырэр афекъуа?**

— ЕджапІэ пэпчъ еджакІохэр зреджэщтхэ программэ иІ. Къэралыгъо стандарт хабзэм къытфегъэуцу. Ащ тетэу тызекІон фэе. БлэкІыгъэ илъэсым елбытыгъэмэ, джы тарихъым иурокхэр нахь макІэ къытфашІыгъ.

— **Адыгеим итарихъ иурокхэр зэракІухэрэм, ахэм япчъагъэ шъуфегъумэ къыталоба.**

— Тхъамафэм къыкІоцІ зы сыхъат тарихъымкІэ тІІ. 2009-рэ илъэсым къыщегъэжъагъэу я 9-рэ классым щакІужырэп. Тарихъым ычІыпІэ информатикэр, нэмыкІ предметхэр хагъэхъагъэх. Я 5 — 8-рэ классхэм зы илъэс еджэгъум уроки 8 Адыгеим итарихъ акІурэр.

— **СиунцІэ нахь гэуэуныфегъэу джэуапыр къептыжыныу сыфай. ЗэхъокІыныгъэхэр къышъогуаоха?**

— Урысыем итарихъ зрагъашІэ зыхъукІэ ащ ипроценти 10 — 15 къыхэсэхышъ, уроки 8 — 10 хъоу Адыгеим итарихъ ясэгъэкІу. Урысыем итарихъ я XIII—XV-рэ лІэшІэгъухэм зыфэдагъэр ясэгъэкІумэ, ащ епхыгъэ лъэхъаным Адыгеим ищыІэкІагъэр къафэсэІуатэ. Тихэку, тичІыгу яхыплІэгъэ уроркхэр мэкІалох, кІэлэеджакІохэм афимыкІухэу сэллыгъэ.

— **Урысыем е ІэкІыб къэралхэм ятарихъ ябгъапышэмэ, Адыгеим итарихъ гэуэшІэгъон дэд, дунаим щыцІэрыІо шІэныгъэлэжъхэм зрагъашІэ ашІоигъоу зэфэхъысыжъхэр ашІых.**

— Краснодар сышеджэ зэхъум, Адыгеим итарихъ музей зІухыгъэм фэдэу кІэлэегъаджэмэ къыталощтыгъ. МыекІуапэ епхыгъэ хъарзынэщхэр, археологием исаугъэтхэр, лъэпкъым итарихъ шІэныгъэлэжъмэ ашІогъэшІэгъон къодыгъэп. «Адыгеим итарихъ ехылагъэу научнэ ІофшІагъэ зымыІэ шІэныгъэлэжъмэ ахэтэп» къыталощтыгъ.

— **КъэошІэжъхэ шІэныгъэлэжъмэ ацІэхэр?**

— МыотІхэм афэгъэхъыгъэу Малышев-ымрэ Анфиловымрэ атхыгъэр макІэп, сшІогъэшІэгъонэу непи сяджэ.

— **ЕджакІохэр олимпиадэхэм ахэлажъхэ? Шъуиуахътэ тауицтэу зыфигъэжъагъэу?**

— СикІэлэеджакІохэр олимпиадэхэм ахэлажъхэ. Аужырэ илъэси 10-м Урысыем ыкІи республикэм ащызэхашэрэ олимпиадэхэм апэрэ чІыпІэхэр къащызыхыгъэхэр къахэкІыгъэх. Мы илъэс зытІум Къудайнэт Гулэз хышпъэмкІэ апэрэ чІыпІэр къыдихыгъ. Мыгъэ сыхъат пчъагъэу тІІэр зэрэмакІэм къыхэкІэу, олимпиадэм дэгъоу зыфагъэхъазырын алъэкІыгъэп,

я 6 — 7-рэ чІыпІэхэр къафагъэшъошагъэх.

— **Тарихъыр кІэлэеджакІомэ нахышІоу зрагъэшІэным паче кружокхэм ямэхъанэ къытэпІуагъэп.**

— Олимпиадэхэм кІэлэеджакІохэр афэгъэхъазырынхэм, тарихъыр нахь куоу ябгъэшІэным афэші кружокхэр лъэшэу тищыклагъэх. Сэ кружок сІІэп...

— **Ебгъэджагъэмэ ащыщхэм яшІэныгъэ зыщыхагъахъорэм улъэпІа?**

— Ар сипшъэрылъэу сэллыгъэ. Тэхъумэ Айшэт — Краснодар, Кристина Цканинрэ Къудайнэт Гулэзэр — Москва, Куних Дианэрэ Гумэ Рустамрэ — Адыгэ къэралыгъо университетым, нэмыкІхэми ащеджэх. Хъут Рустамрэ ОелІ Ислъамрэ МыекІопэ къэралыгъо технологическэ университетым чІэсых. ЩыІэныгъэм зэхъокІыныгъэу фэхъурэмэ еплъыкІэу афырІэр зэзгъашІэ сшІоигъоу сакІэупчІэ.

— **Адыгеим итарихъ игъэкІотыгъэу еджапІэм зэрэщышъумыгъашІэрэр уиуицІэ къыщыхэбгъэщыгъ. Тилыхъужъхэр еджакІохэм нахышІоу ашІэнхэм паче сыда шъушІэрэр?**

— Адыгеим итарихъ ядгъэкІу зыхъукІэ, еджакІохэм докладхэр, сообщениихэр къагъэхъазырых. Куоу тарихъыр ябгъэшІэнэу амал тІІэп. Арышъ, нахь ящыклагъэу тІыгъэхэрэр ятэгъашІэ. Джыдэдэм я 9-рэ классым исхэм «Хэт адыгэу Советскэ Союзым и ЛІыхъужъхэр?» пІоу упчІэ зафэгъгазэкІэ, тэрэзэу къэзылощтыр макІэ. ЗрагъэшІэнэу программэм хэт, ау тэрэзэу алъыгъэІэсыгъэ хъурэп, нахь игъэкІотыгъэу акІун фэе.

— **ТарихъымкІэ ебгъэджен тхыльхэу къыдагъэкІырэмэ шъыпкыныгъэр «чІаухъумэу», уиепІыкІэхэм адимыштыхэу къыхэкІа?**

— Анахъэу тызыгъэгумэкІырэмэ ар ащыщ. Краснодар къыщыдагъэкІырэ тхыльхэм ащыщхэм Адыгеим итарихъ шъыпкыэм кІэрычыгъэу къатхы. Аужырэ илъэсхэм АР-м ишІэныгъэлэжъхэу К. Ацумыжъым, А. КІыргъым, Р. ЕмтІылым, Н. ЛэупакІэм, нэмыкІхэми тхыль дэгъухэр атхыгъэх, ау ащ къыщыуцухэ хъуцтэп.

— **КъыткІэхъухъэрэмэ тарихъым ишъыпкыагъэ зэрэагъэжъгъэсыщтым шъуныл. Ау щыІэныгъэм хъугъэ-**

шІагъэхэр щызэтыраІотыкІэу къыхэфэ. Сыда ащ дэжъым ІэубытынІэ пшІыщтыр?

— Джыдэдэм акъыл зиІэу, зыгу шІу илъ цІыфым «шъозэбэн» ышІыщтэп. Игъунэгъум, лъэпкъым шъхъэкІэфэныгъэ адызэрыхъащт. Шъхъадж итхыдэжъхэр, иорэдхэр къэнэжыщтых.

— **Плуныгъэмрэ тарихъ саугъэтхэмрэ зэхыгъэхэу ебгъэдженым щыогъэфедэха?**

— Цыфыр шэІэфэ гъэлъапІэ, щытхъу. Щысэ зэрэтепхырэр саугъэтэу фагъэу-цугъэмкІэ къэпІотэн олъэкІымэ дэгъуба? Урыс-Кавказ заом илъэхъан пачыхъэм готыхэу тичІыгу машІор къызыдзэщтыгъэхэм саугъэтхэр афагъэуцу. Тилъэпкъ илІыхъужъхэм сыда ацІэ къызыкІетымылорэр? ТхэкІо цІэрыІоу МэщбэшІэ Исхъакъ итхыльхэмкІэ лъэпкъ зэфэшъхъафхэр ебгъэгъауазэх. ТхакІор къытхэтызэ исаугъэт МыекІуапэ шагъэуцун фаеу сэллыгъэ. Саугъэтым ыпашъхъэ тарихъым, культурэм, лІыхъужъныгъэм афэгъэхъыгъэ урокхэр зэхэтцэных, псэ зыпыт гущыІэхэр кІэлэеджакІомэ ятІоных.

— **Юсыф, кІэлэегъэдженэ сэнэхъатыр уиуицІэныгъэ тауицтэу еунхынэу хъугъа?**

— ЕджапІэр къэсыухи, дзэм къулыкІу щысхызыз, тятэ кІэлэегъэдженэ сэнэхъатыр зэзгъэгъотымэ зэрэшІоигъор къысфитхыгъагъ. Ащ ыуж 1971-рэ илъэсым Кубанскэ къэралыгъо университетым сыхІэхъагъ. КІэлэегъэдженэ сэнэхъатыр шІу слъэгъунымыкІэ зишІуагъэ къэкІуагъэхэр еджапІэм сыщезыгъэджагъэхэр арых. Ахэр Бэругъо Зубер, Цукъо Хыис, Талэкъо Джанхъот. Сыд фэдэрэ лъэныкъомкІи щысэ атепхынэу кІэлэегъэдженэ Іушхэм тырагъэджагъ. Апшъэрэ гэсэныгъэ зызэсэгъэгъотым ыуж Шынджые гурыт еджапІэм илъэси 3 Іоф щысшІагъ. КІэлэегъэдженэ сэнэхъатыр къызэрэхэсхыгъэм зы мафи сырыкІэгъоужыгъэп.

— **Мыгъэ кІэлэегъаджэем и Илъэсэу Урысыем и ЛІышъхъэ къыгъэзэфэгъ. Сыд фэдэ гъуапыІаха ащ еунхыхэрэр?**

— Кыхыгъэ илъэсыр ауштэу зрагъэзэфэгъэм лъэшэу сырыраз. Хабзэм имызакъоу кІэлэегъаджэм уасэу къыфапшІыштыр ежым къыІэтын фэе. ТиеджапІэ илъэс 20 ипэщагъэу Илларион Серафимовыр Урысыем изаслуженнэ кІэлэегъаджэщтыгъэ, Хэгъэгу зэошхоми хэлэжъагъ. Мыгъэ еджапІэм мемориальнэ пхъэмбгъу къыщыфызэІутхынэу тыпыл. Ащ фэшъхъафэу Цуамыкыо Фатимэ ригъэджагъэхэу, 1964-рэ илъэсым еджапІэм къычІэкІыгъэхэм анахь класс дэгъу илъэс 50-м щымылагъэу къаІо. Ар Урысыем изаслуженнэ кІэлэегъадж, Лениным иорден къыфагъэшъошэгъагъ. Ащи зыщыпсэуштыгъэ унэм саугъэт къыщыфызэІутхынэу тыфай. Щытхъур зытефэхэрэ кІэлэегъаджэхэр тиныбжыкІэхэм зэрдэгъэшІэщтым тыпылтын фэе.

— **Уисэнэхъат шІу зэрэпІэгъурэр нафэ къысфэхъугъ, ау ащ нэмыкІэу щыІэныгъэм сыда анахь уиуицтэу хыхыхэрэр?**

— Художественнэ литературэм седжэ. Анахъэу советскэ, урыс ыкІи дунэе классикэм зафэсэгъазэ. Кино дэгъухэм сяплъыныр сикІас. Футболым, волейболым ыкІи гандболым ренэу салъэплъэ, интеллектуальнэ къэтынхэр сшІогъэшІэгъоных.

— **Тхъауегъэпсэу!**

ДАУТЭ Анжел.

Сурэтым итыр: Адыгэ республикэ гимназием тарихъымкІэ икІэлэегъаджэу ЕмтІыль Юсыф.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

Тыгъэ чыыІ

БжыхъэкІэ мэфэгъ, мэфэ ошІугъ. Тыгъэр зэпэшІэтэу, зиІэтынкІэ шъхъахырэм фэдэу ошІогу къаргъом итыгъ, инэбзыйхэр шъхъамысэу чІыльгъэм къылыгъэІэсыщтыгъэх, ау чылагъэх, укыагъэфабэщтыгъэп.

А мафэм сыгукІэ сылбы-Іэсыгъ сыгу рыхырэ пшъашъэм, Мэзагъо. Пшъэшъэ дэхэ дэд! ЫнэгущъхытІу тыгъэ къыкыокІыгъаІэу мэшІэты, ынэ нагъохэм нурэр къаІехы. Идэхагъэ сиушхъухъагъ, сшъэ сыригъэкІыным сынигъэсэу шІу слъэгъугъэ. Сэщ нэмыкІ ащ насыпэгъу фэхъуныр къызшІозгъэшІын слъэкІырэп. Чэщи мафи сыгу имыкІэу къыздесэхъакІы, ау инэбзыйхэр сэрыкІэ чыІэх.

Ныбджэгъу

Сыфэхъалэлэу, ежыри къысфэшпыпкъэу къысщигъэхъоу ныбджэгъу сІІ. СигушІуагъуи, сигукъани, сыгу ихыкІыхэрэри зи хэсымыушъафэу ащ есэІуатэ. Ежыри сыкъызэхешІыкІэу, гушІуагъо горэ сІІэу фыхъэгъэпсымэ, сэщ нахь нахь лъэшэу мэгущІоу, гукъанэ горэм сегъэгумэкІымэ, ыгу хэкІыпэу къысщегъэхъу.

Сыныбджэгъу бэрэ зигугъу фэсшІырэр шІу слъэгъурэ пшъашъэм, Заринэ, сыгу рыхырэ шэнхэу къыхафэхэрэр, занкІэу ежъ пшъашъэм есымылшъухэрэр ары. ТызщызэІукІэрэм ыгу сырехъыпэу къысщегъэхъушъ, сыфаеп ыгу сыхъуІэнэу, ау зыфэшІыр къэсшІэн сымылэкІэу Заринэ ыгу мафэ къэс нахь къызэрэфэуцъыІырэм гу лъысэтэ.

НыбжыкІу

Тыгъэпсэу къызщыхэкІырэ мафэхэм урамым сыкъызытэхъэрэм тыдэ сыІуагъэми къызготэу мэфэ реным сыныбжыкІу къыздекІокІы.

Сикъэщэн Нэфсэт сэ ащ фэсэгъадэ. Лъэшэу сыгу рыхышъ сикъэщэн сэІо шъхъа-ем, зыфэшІыр къызгурымыІоу шэн гъэшІэгъон хэлъ. Пчы-хъэм тызэІукІэнэу зесІорэм къеззгырэрэп, янэ-ятэхэм къы-фамыдэщтэу, псэлыхъохэр къыфэкІонхэм ыныбжыкІэ джыри нэмысыгъэу къыраІоу ары сызхигъэдалорэр, ау зэхэсэхы тикъуаджэ щыщ кІалэ горэ пчыхъэ къэс ыдэжэ исэу.

Мафэм урамым тызщызэІу-кІэрэм шІу дэдэ зэрэслэгъурэр, инэплэгъу ренэу сызэрэкІэхъопсырэр къэсІонэу къы-зезгъажъэрэм ІощхыпцІы-кІы, ежыри ыгу сырехъэу къысшІуегъэшІы, ар сшІошъ зыгъэхъурэ гущыІэхэр ыжэ къыдэкІыхъуи зэхэсэхых, ау пчыхъэ зэрэхъоу сыныбжыкІу фэдэу мэкІодыжы.

(Къызыкълъыкlorэ
гъэтхэпэм и 31-м
къыдэкIыгъэ номерым ит).

Ау нэужым къызфэсIогъэ лъэпкъищым, народнэ е, нахь тэрэзэу къэплон хъумэ, демократическэ зещэкIэ-шыклэм рыпсэурэ лъэпкъмэ, афэгъэхьыгъэмэ, ащ фэдэ гъэхъагъэхэр пшыныхэм ушыгугъыным мэхъанэ илэп. А лъэпкъхэм, Сильаплэу Синэф, шъори шъуэзэрэщыгуаэу, ашхъэщыт оркъхэр зыпарэкли кырадзэхэрэп, афэlorышIэхэрэп, нахь тэрэзэу плон хъумэ, оркъхэр арэп, ежь цыф къызэрыкIохэр ары Iоф зыдырIэнхэ фаер. Арэу щытми зэ шъхъаеи, цыфмэ бэрэ бжым зашIы нэуж оркъмэ чIэнагъэ ашIыгъэми, ахэм яфэмэбжымэ чIэкIыгъэхэ дэдэу пльытэныр тэрэзэп, ахэр джыри цыфхэм яакъылэгъух, Iоф цыкIу-шъокIухэмкли яуп-чIэжъэгъух; арэу зыщыткIэ, а лъэпкъмэ къахэпхырэ лIыкIомэ уасэ ялэным фэшI, лъэныкIуи-тIуми, оркъхэми адрэ цыф къызэрыкIохэми, уахэплъы-хъаныр игъо дэд. Арэуштэу тэ тилъэгъун къызэрэддэхъуным нэмыкI тыгу имыльэу тызеклоу, цыфмэ азыфагу бырсыр къымытэджэным ыкли зэмызэо-жыныхэм тыфэмьсакъымэ хъуштэп.

Чыплэхэм Iофмэ языхтэмэ сакъэу узэрэеклошт, бгырысхэр Iэпыщэгъу зэрэпшышт шIыкIэхэр нахь къагъэлэгъошт, ау мыщ дэжым хэзгъэунэфыкIын, Сильаплэу Синэф, лIыкIохэр къыгъэнэфхэнхэу Инструкциер зыгыгъэу кIуагъэм оркъхэмрэ цыф къызэрыкIохэмрэ азыфагу бырсыр къызэрэдымьгъэтэджэн фаер, анахъэу ыналэ зытыригъэ-тышхэр Демократическэ Зе-щэн шIыклэм тегъэпсыхъгъэ лъэпкъхэр арых, ащ фэшI, сэ къызэрэсшIошIырэмкIэ, народнэ старшинэхэм зэхаригъэ-шIыкIын фае оркъмэ алъэны-кIокIэ кырагъэлэгъэрэ лIы-кIомэ мэхъанэ закIо — азы-фагу рэхъатныгъэр зэрилъын фаер — ары нылэп, ащ шIокIэу класс горэми фэгъэкIотэныгъэ, хэлэтыкIыныгъэ горэ зэрэфамышIырэр ары. Нафэу зэрэ-щытымкIэ, Тыркуеи и Прави-тельство оркъмэ мызэу-мытIоу хабзэу чIанэгъэр агъотыжы-нымкIэ къаделэнэу лъэлухэр фашыгъагъэх, адрэми къыгъэ-гугъэщтыгъэх, ары анахъэу цыфмэ джэнджэш къахэзыл-хъэщтыгъэр, кыххэзгъэхъожь-ми лыеп, Диваныр афэмылэгъ-гоу зышIыштыгъэхэр.

Мы къасIолэ пстэурэ Черкес хъэлкIыи епхъылэнхэ плъэ-кIышт; адрэ зымы емыпхы-гъэхэу Кавказым щыпсэухэрэ бгырыс хъэлкIэ зэфэшхъаф-хэм ягъээсекIокIэ-шIыкIэрэ япсэукIэрэ ыкли чыплэу зыдэ-щысхэмрэ, ахэр правитель-ствэм къызэрэфышхтхэм са-зэрэщымыгуаэзэм кыххэкIэу, Iэпыщэгъу шIыгъэнхэмкIэ къясIолэн сшIэрэп, шпыпкъэ-ныгъэу къытфырIэми шIошъ-хуныгъэ гори фысиIэп; арэу щыт нахь мышIэми, сэ зэрэ-сшIэрэмкIэ, мыхэми джаш фэдэ къабзэу уадэсекIонэу къысшIошIы, къунапкъэм инэ-чалэстэвэ къызыфиIохэрэм апэрэпшIэ къащэбгъэжъэнышъ, цыфхэр анахь зыгъэдэлон зы-

НАРОДНЭ ПИСАТЕЛЭУ ЦУЕКЪО ЮНЫС ИЛЪЭС 70-рэ ЗЭРЭХЪУРЭМ ИПЭГЪОКI

лъэкIыштхэр уапэ ибгъэшхэ-зэ. Джауштэу узекIозэ зэпыб-гъафэмэ, лъэпкъ зэфэшхъаф-мэ благъэ зафэпшынымкIэ, зыкъабгъэштэнымкIэ гъэхъа-гъэ пшынуэ сэгугъэ; анахъэу Къэбэртаемэ ягъунэгъу Осетин лъэпкъым игуакIэхэр ары. Ау мыщ дэжым гу лъыоз-гъатэ сшIоигъу, мы хъэлкIэ пстэумэ, анахъэу Кавказым итыгъэкIокIыплэклэ, Дагъы-станкIэ, щыпсэухэрэм уалы-Iэсын-зэпэкIэбгъэкIыныхэмкIэ мэзитIурэ ныкIорэр е мэзищыр мэкIэ дэдэ зэрэхъуштым, ащ фэшI, Сильаплэу Синэф, Черкес хъэлкIыи ыкли ащ пэгъунэ-

гъэнымкIэ лIыкIохэр къегъэб-лэгъэгъэнхэм пэшlorыгъэшхэу зыпары хъыльэ кыххэкIыштэп, сыда пIомэ ежъхэм апаешъ ары пстэури зыфэгъэхьыгъэр. Плон хъумэ, адрэхэри мыдрэ-хэри зэзэонхэмрэ зэщыханхэм-рэ зэдыхэтхэ зэпытых; арышъ, ащ фэдэ хъэлкIыи IорышIэу хъуным укIэдэуным кыкIыи цыIэу ушыгугъынуэ щытэп; старшинэхэмрэ пщы-оркъхэмрэ яшIэ зэхэлъэу зэдэшыгъэ зэ-зэгъыныгъэр, щылаклэм щыпхы-рагъэкIынуэ зыфэхъазырхэр цыхъэшIэгъуджэ нэгбгырэ зау-лэмэ неущ зэцагъэкIожьыхнэ алъэкIышт; а зы дэдэр кIэух

Марышъ ильэс заулэ хъугъэу тшуIэшыгъэ дзэхэр Шапсыгъэ-хэм, анахъэу НатхъокIуаджэ-хэм, зэрапэшIуекIохэрэр мы чыплэм щыхъэгъэунэфыкIымэ хъушт; мыхэм ячIыгумэ пы-таплэхэр ащагъэпсыгъэх, гъогу-хэр ащыпхырашхыгъэх; ячы-лэхэр агъэстыгъэх, зэрар ин дэдэ арагъэшIыгъ; тапэшIуе-кIоу амалэу щылэхэр зэрады-зетхъэрэр ашIошъ хъугъэ, ары-ми кIуачIэкIэ укытпэуцужьын зэрэмылэкIышхытхэр икIуагъэ къызыгурымыIуагъэхэр ахэм ахэмыгъэхэу пIони плъэкIыштэп, ары шъхъам, мамыр зыфэтIорэ лъэпкъмэ алъэныкIокIэ зы

кыкIэлъыкIорэ ищыкIэгъэ Iофыгъохэр къыгъэунэфыгъэх: «1) Джэгъогъу зыхэлъэу кыташIылIэрэ пстэури щы-гъэтыгъэнхэу.

2) Гъэрэу ыкли хэхъажы-гъэхэу тиехэу алыгъхэр кыта-тыжыныхэу.

3) Адрэ кытфемыгъэшIурэ лъэпкъхэм апэшIуекIоу лъэте-мытэу яшIуагъэ кытагъэ-кIынуэ.

4) Урыс къэралыгъо цыфэу ащкIэ унашъо зилэу е нэчалыст-вэм фитыныгъэ зэритыгъэу яхэгъэу ихъэрэм ыкли ар зэпы-зычырэ пэпчъ щынагъо зыпа-ри шъхъащымытынэу.

5) Нэчалыствэм игъоу зэри-лэгъугъэм теткIэ, гъогухэр ыкли пытаплэхэр ишIыхъэгъэн-хэмкIэ цыфхэмкIи, кухэмкIи яшIуагъэ къагъэкIонэу.

6) Дзэпащэу ячIыгу зэ-пызычыхэрэм Iэпылэгъу афэ-хъунхэу.

7) Правительство пащэу афигъакIорэм ыIорэм икIун фэдизкIэ едэлухэзэ ашIынэу.

8) Ежь Правительство ыльэныкIокIэ лъэпкъэу кытэ-шIурэ пэпчъ щынагъо шъхъэ-щымытэу, рэхъатэу ыкли шIу-цэу зэрэпсэуным фэшI, кыте-фэрэр зэкIэ зэшIуихынуэ пшъэ-рылэ зыфешIыжы. Гъунэм нэ-сыгъэхэу мы Iофыгъохэм, хэ-зыгъэ афэмыхъоу, къушхъэ-чIэхэр къызэгъыхэмэ, апэрэ ыкли ящэнэрэ пунктхэм нэ-мыкIхэр агъэцэкIэжыных, ау енэгугъо бэрэ рамыгъэкIу-дынкIэ ыкли игъэрэзэнэу пымылIыныхэмкIи».

Мы Iофыгъохэм къызэрэ-фямыгъэшIушхтхэр пэшlorы-гъэшхэу ыльэгъуэзэ, Кавказ линием Iулэ дзэхэм ялэ Коман-дующ Зиусхъан мыщ ыпэкIэ, 1832-рэ ильэсым, Ччээнхэм афагъэнэфэгъагъэхэм фэдэхэм-кIэ зэблихъунхэу игухэлэ:

«1) Джэгъогъу кIуачIэу кытпагъохэр пстэури щыгъэ-тыгъэнхэу.

2) Тэ дгъэнэфэрэ Шэхэр кытатынхэу. ИльэсиплI зыте-шIэрэм ахэр кытфызэбла-хъунхэм нэмыкIэхэмкIэ фиты-ныгъэ тилэнэу, ау мышкIи Урыс нэчалыствэм зыфиIохэрэр арэу.

3) Тицыфэу ахэхъажыгъэ-хэу ыкли гъэрэу алыгъхэр кыта-тыжыныхэу.

4) КытэмышIунхэу изыхъу-хъэхэрэр хэхэскIэ нэмыкI чы-лэмэ аштэхэ хъушхтэп, ащкIэ Урыс нэчалыныкым Изын ри-мытыгъэу ыкли абрэджмэ шъхъэгъэзыпIи зарагъэшIынэу щытэп.

5) КытэмышIурэ цыфым шэу, былым пашъэу ыкли мэ-лэу илэр Iэхъогъумэ аштэнхэ фитхэп, ащ фэдэхэр къызыха-гъэщхэрэ Iэхъогъухэр зэрэпсау-хэу аубытхэзэ ашIышт ыкли, ащ имызакъоу, кытэшIугъэ цыфхэри агъэпшынэнхэу.

6) Тигъунапкъэхэм шIэпхъа-джэ ащызезыхъагъэхэу кIэзыт-хъужыгъэ хъакIэ-къуакIэхэр зичIыгумэ азэпырызгъэкIэхэрэм пшъэдэкIыжъ ахынуэ: тицы-фэу гъэрэу алыгъхэр кытаты-жыныхэу, былымэу ыкли шэу афыгъэхэм уасэ къапшыны-жынуэ а пшъэдэкIыжыным кыделыгъэ.

(Джыри кыкIэлъыкIошт).

ЦУЕКЪО ЮНЫС

КЪАДЫРБЭЧ ИБЭЩШЫГЪ

Тарихъ романым щыщ пычыгъохэр

гъухэу щыс Бгырыс лъэпкъхэм ялIыкIохэр Вознесенскэм екло-лэнхэу пшыыхэмэ нахь тэрэз хъушт, адрэ пэмыкIырэ Бгы-рыс лъэпкъхэм яехэр Тифлис е Владикавказ щызIуекIэнхэу. Ащ фэдэ унашъо шIыгъэныр, сэ къызэрэсшIохэрэмкIэ, мыщ дэжым къекIурэп, арыми Кав-казым идэхэлIэ чыплэ шIагъо Черкес хъэлкIыи злэеубыты, верст 700 фэдиз хъоу тигъуна-пкъэмэ къапэлIулэ, ар Кавка-зым икIыхъагъэ хъазырэу ищэ-нитIу мэхъу, джы кызынэсы-гъэм кытфемыгъэуцолIэгъэ къушхъэчIэс мин шъищыр щэпсэу, адрэ ягъунэгъу къу-шхъэчIэс лъэпкъ дэчыжъхэу зигугъу къэсшIыгъэхэр хэмыт-хэу, етIани джыдэдэм тидзэмэ мыщ мыхъэр шагъахъэ, ащи инэу уналэ тебгъэтын фае, сыда пIомэ мыхэр зэрэбгъэIасэхэ-рэм зымы емыпхыгъэ Бгырыс хъэлкIхэм яшIуагъэ екIы-жышхт. Къушхъэ IокIэ чы-жъэмэ ащыпсэухэр лъэпкъхэм ялIыкIохэр гъэнэфэгъэнхэми мэхъанэшхо иI, ахэм нибжыи тэ Iоф къыддырIагъэп ыкли къыддырIэлэп; лIыкIомэ яхэ-гъэгумэ загъэгъэкIэ алъэгъу-гъэмрэ зэхыхыгъэмрэ Зиусхъан Лъаплэм Кавказым щыпсэурэ хъэлкIыи шIоу афишIэрэр ало-тэжынынымкIэ игъуаджэ хъу-штэп. Лъаплэу Император Зи-усхъаным залуигъэкIэным фэшI лIыкIохэр кыххэщыгъэн-хэр гъэцэкIэгъэнымкIэ еплъы-кIэу сшIэхэр зэрэсфэлъэкIэу къислотыкIыгъэх, джы ти Пра-вительство зыгъэуцугъэ уна-шъом фэгъэхьыгъэу гушыIэ заулэ къасIомэ сшIоигъу.

Пшыхэм агъэlorышIэрэ лъэпкъхэм ащышхэм ахэм яха-бзэ агъэцэкIэ, нэмыкIхэу де-мократическэ зещэкIэ-шIыкIэ зилэхэри ястаршинэхэм аlorэм блэкIыхэрэп, арэу щыт нахь мышIэми, Сильаплэу Синэф, тIуми Iофхэм зэшIошIыкIэ зэ-дэштэныгъэ ахэлъэ, азекуакIи тэрэзэу гъэпсыгъэп: ау мышы-гъэмэ Iофым кыххэгъэлэжъэ-

фэхъушт: мамырэу пшыгъэх пIозэ, къызэщыкIожьышхытх, икIэрыкIэу лыгыачхэр къе-жъэжышхт; мы пстэури щы-гъэзыягъэу зыхъушхытх узы-гъэрэзэрэ хэбзэшIу шъып-къэр ахэмэ азыфагу иплъхъэ-мэ ары; арышъ, апэдэдэ ибгъэ-шъышхытх, сэ сиепIыкIэкIэ, ежыи-ежыи-хэу Правитель-ствэм ищыкIагъэу афилыгъэ-хэрэр, етIанэкIэ старшинэхэм-рэ пщы-оркъхэмрэ игъокIэ аш-тэхэрэр ары; ащ пае узгъэрэзэрэ гъэlorышIаплэхэр амал зыдэ-щылэ чыплэхэм ащызэхэщэ-гъэнхэр ищыкIэгъэшху; джа-щыгъум Правительство зы-кIэдэурэмрэ туземцэмэ рыра-зэу аштагъэхэмрэ гъэцэкIэ-жыгъэхэ хъунхэ алъэкIышт; Iофыгъохэр аштэхэу ахэр за-мыгъэцэкIэжъэхэ зэрар кы-хышхышхэ, гъэнэфагъэ.

Ащ фэдэ гъэlorышIаплэхэр зыщызэхэпщэнхэ плъэкIышхытх Черкес хъэлкIыи ичIыгу, пшы-хэм агъэlorышIэрэр ары, ащ шIуагъэ кытынуэ сеплIы, зы-парэми емыпхыгъэ лъэпкъхэм-кIэ нэрылэгъушIу хъушт, Пра-вительство зыгъэунэфыгъэ ха-бзэм рыпсэушхытх, дин шIошъ-хъуныгъэу ялэр, шэн-зекIокIэ хабзэу ахэлхэр къафэнэ-жышхытх; арымырмэ джы кызынэсыгъэми мамыр цыф лъэпкъхэр, пэмыкIхэм ялы-тыгъэмэ, еклагъэхэу мэпсэух, ар тэ тинэчалыныкIэ ялажъэу ары бужжхэрэм макъэ зэрагъэ-Iурэр нэпIы нахь мышIэми; сыда пIомэ а пстэури кызыхэ-кIырэр зэмызэгъыныгъэ-быр-сыргъэм кIэух фэзышIын зэ-рэщымылэр ары; арэу щыт нахь мышIэми, Бгырыс лъэпкъхэу джы кызынэсыгъэми пхэнджэу кытэплэхэрэм къагурыIуагъэ плон плъэкIышхт кытэшIухэмэ, шъыпкъагъэ къыддызэрахъэ-мэ, бэкIэ фэдэхэкIыплэ ежъ-хэмкIэ зэрэхъушхытх, IорышIэу къыдгот Къэбэртаемэ ящы-лаIэ нахъышIу зэрэхъурэм, сэ сшIошIыкIэ, дэгъоу ар къегъэ-лэагъо.

унагъо горэми зигъэзагъэп. Ащ къеушыхъаты мы аужрэхэм языхтэ зэрэмыхъатэр, ахэм афэгъэшхэ шIушIэхэр икIуагъэ ыпэкIэ пытэу зетхъэгъагъэхэ-мэ, зэрэщытын фэе кIэуххэр тэркIэ зэрэфэхъушхыгъэхэр; а охътэ дэдэм етIани унагъо зы-пымылхэр, шъхъэзакъохэр джэгъогъу кытфызилэ лъэпкъ-хэм ащырялэ Iахылхэр къаб-гынэхэшъ, тидзэмэ къулыкIу ащашIэнэу зыкытфагъазэ: ти Правительство ишIушIэ, ячIы-гогъухэу тидзэмэ ахэтхэм, нэ-мыкIхэми хъатырышIэшхоу зэрафышхытх алъэгъушъ ары, ау унэгъо пчъагъэхэр е чылэ псаухэр таджэ къэкIожьыхнэм фэшI тынчыгъэрэ шIугъэрэ къызэрэтагъотылIэштхэр ядгъэлэгъуныр нахь тэрэз. РэхъатышIэр кытэзымылэгъ-гулIэрэ типийхэр таджэ кы-зэпырыкIыжыныхэм, оло пае, уежэн плъэкIына арэушхтэу щымытмэ: кытэшIунхэу, екло-лаплэ кытатынэу, яшIуагъэ къагъэкIонэу ыкли нэфэшхъа-фыбэкIи дагъохэр тэ афэтэ-шIых; зыфаехэр зэрагъоты-лэжъхэу тшIынхэу гушыIи ятэ-ты, тидагъохэр джырэ лъэ-хъаным итых, тигушыIэ тыгъэ-хэр кыхъащт лъэхъаных, а уахътэм, ори узэрэщыгуаэу, Сильаплэу Синэф, ежъхэр непэ-рэ гузэжыгъум хэтых, щэпсэух, неущ къэхъушхытх зыцэкIи ыгъэгумэкIыхэрэп, ащ кыххэ-кIэу, сэ сиепIыкIэ къэсыушы-хъатынуэ зэсымыкужъэу, уналэ теозгъадзэ сшIоигъу кытэ-шIунхэу зылорэ лъэпкъхэм ящылаклэ нахъышIу шIыгъэ-ным пае, хэбзэ тэрэз афызэхэ-щэгъэн зэрэфаем, ти Прави-тельство мурадэу зыфигъэуцужыгъэхэр ащкIэ нахь бгъэпы-тэнхэ плъэкIышт, къызэрэс-щыхъурэмкIэ, зэрэпсауу кып-фызэдемыгъэубытми а Iофы-гъор чыплэабэмэ ащыбгъэпсы-нэу гугъаплэ щыл. Хэушъха-фыкIыгъэ Кавказ Корпусым илэ командир Зиусхъан мыщ

Хэта Адыгепир дунаным шязыгъашлэрэр?

Адыгэ Республикэр Урысые Федерацием имызакъоу, дунаным нахышлоу шашлэным фэш културэм, искусствэм, спортым гъэхъагъэу ашашлэхэрэм мэхъэнэ ин ялэу цыт. Ар типашэхэм кыдалытэзэ, стадионхэр Мыекъуапэрэ Адыгэкъалэрэ ашашлэх, футбол ешлалэхэр, спорт псэуалэхэр кызылэхуах. Ащ фэдэ зэхъо-кыныгъэхэр зыщыклорэ республикэр Урысыем илэшхъэтетхэм янэплэгъу ит.

Кымэфэ Олимпиадэ джэгунхэу Ванкувер шыкыуагъэхэм Урысыем испортсменхэм медэлэу къащыдахыгъэр маклэ. Хэгъэгум и Президентэу Дмитрий Медведевым зэрилытэрэмклэ, УФ-р ауж кыинэрэмэ ащыц зэрэхъугъэм узэгъы хъухэцтэп. Физкульту-рэмрэ спортымрэ заушбмбгъуным фэш амалышлэхэр тилэх.

Адыгэ Республикэм Шъачэ ыкн Лондон ащыклошт Олимпиадэ джэгунхэм зафегъэхъазыры. Стадионэу «Юности» кызылэхуа-хыгъэу футбол шешлэх, Темыр Кавказым испорт зэнэкъокъухэр шызэхашэх. Мыекъуа-пэ республикэм истадион шъхалэ шашлэнэу фежъагъэх.

— Мыекъуапэ сыщыцэу сэлъытэ. Сянэ илээс 20 фэдизэ дэсыгъ, — кытылуагъ Уры-сыем спортымклэ, туризмэмклэ ыкн ныб-жыкылэ политикэмклэ иминистрэу Виталий Мутко. — Адыгеим стадионэу шагъэпсы-рэм Урысые Федерацием атлетикэ псын-клэмклэ ихэшыпыкыгъэ командэ егъэджен зэхэхъэхэр шызэхышэхэзэ, спортсменхэм яухъазырыныгъэ хагъэхъошт, дунэе зэнэ-къокъухэри Мыекъуапэ шыклоштых.

Виталий Мутко Москва шызэхашэгъэ зэлюклэмэ ащыц кышыллуагъэми тыщыгъуаз. Спорт бассейныхэр Адыгеим илэхэп. Ащ ми-нистрэр егъэгумэклы, ахъцэу пэлухъаштыр кызырэтфитлушщытым пылэ.

Азмэт Адыгеим и Абрамович

Мылкъу спортым хэмылхъэу гъэхъагъэ шлын плъэкышцтэп. Урысыем илэшхъэтет-хэр ащ кыпкырыкыхэзэ, лъэклэ зилэхэм за-фагъэзагъэ илэшхъэу къафэхъунхэу. Зэлъа-шлэрэ миллиардерэу Абрамович Англием ифутбол командэу «Челси» ахъцэшхо фе-тлушцы. Ар Юфыгъо дэйклэ тлытэрэп шъхъае, хэгъэгъоу зыщышцыми ишлуагъэ ри-гъэклын фаеба.

Абрамович Урысыем ифутбол хэбонь-гъэхэр ышлынхэм пае ахъцэ Юфым хиль-хъанэу макъэ кыгъэлугъ. Адыгеим сыда ащ шлуагъэу хихыштыр? Джэуапыр кытжыкы-гъошлор, ау тыгу кызылэхъыштыхэри тилэх.

Парламентым идепутатэу Шъхъэлэхъо Азмэт бизнесмен. Адыгэ Республикэм икыуаджэхэм стадионхэр, спорт псэуалэхэр ащышлыгъэнхэм илахышлу хельхъэ. Куль-турэм илофшлалэхэми илэшхъэу афэхъу.

— Штангэр зыщалэхэр чышлэхэр зэрэт-фимыкыхэрэм кыхэкълэу тиныбжыкылэмэ икыоу Юф адэтшлэн тымылгъэлэу уахътэ кытэкълугъ, — кыелуатэ РСФСР-м иза-служеннэ тренерэу, атлетикэ онтэгъумклэ АР-м и СДЮСШОР идиректорэу Хъуажэ Мэджыдэ. — Шъхъэлэхъо Азмэт тызелгэ-лэм, штангэ Итэпшлэ кытфигъэпсыгъ. Физ-культуэрэмрэ спортымрэ апыщагъэмэ ялчъа-гъэ хэдгъэхъонэу амалышлэхэр тилэ хъу-гъэх. Тхъауегъэпсэу, Азмэт.

Шъхъэлэхъо Азмэт изакъоп спортым

мылкъу хэзылхъан зылгъэкыштыр. Бизне-сым зырагъэушбмбгъуэу, Адыгеим шыц клалэхэу Москва, Санкт-Петербург, Сыбыр, нэмыкълэхэми ащыпсэурэ тилгъэкъэгъумэ бэкклэ ташгъугъы.

Нэтхъо Бибарс Мыекъуапэ къэкълост

Израиль ит адыгэ кыуаджэу Кфар-Камэ шаплугъэ Нэтхъо Бибарс Урысыем фут-болымклэ ичемпионэу «Рубин» (Казань) аштагъ. Телефонклэ джырэблагъэ Бибарс тыдгъушылагъ.

— Казань дэгъоу кышыспэгъокыгъэх, сафэраз бысымхэм, — ело Бибарс. — Фут-болыр сиклас, хэгъэгъу ыкн дунэе зэнэкъо-

Нэтхъо
Анжелик

къумэ сахэлажэ. Мыекъопэ «Зэкъошны-гъэм» идиректор шъхалэу, тиунэкъошэу Нэт-хъо Адам ары зэхэцэн Юфхэмклэ Илэшхъэу кысфэхъугъэр. Ащ ишлуагъэкклэ «Рубин» сыщешлэу езгъэжыгъ.

Адыгеим стадионыклэ зэрэшашлэрэр, «Зэкъошныгъэр» ятлонэрэ купым зэрэхэтыр Б. Натхъом ешлэ.

— Чэчэным, Дагыстан, Темыр Осетием, Къэбэртэе-Бэлъкъарым яфутбол командэхэр Премьер-лигэм хэтых, — ело Бибарс. — Мыекъопэ «Зэкъошныгъэр» ятлонэрэ купым кыхэкълэныш, Урысыем икомандэ анахъ лъэшмэ якуп зэрэхъаштым фэбэнэцтэу къэбар зэхэхыгъэш, сэгущо.

Текке, Къабзэ...

«Рубин» шешлэх Тыркуем кыкыгъэхэ Текке Фатих, Къэбзэ Хъасан, Гекдениз Карадениз, Краснодар шаплугъэхэ Виталий Калешинимрэ Александр Ореховимрэ. Ахэр Нэтхъо Бибарс шлэхэу ныбджэгъу кыфэхъугъэх.

Къэбзэ Хъасан илахылхэр адыгэх. Тек-ке Фатихы адыгэу Тыркуем исхэр инэлъасэх, алоклэ. Мыекъопэ «Зэкъошныгъэр» Премьер-лигэм хэбон фаеу алыгътэзэ, ежхэри Адыге-им икомандэ шешлэхэ ашлэиу.

Мэлылфэгъум и 10-м ятлонэрэ купым Урысыем изэнэкъокъухэр шаублэцтых, «Зэ-къошныгъэр» Таганрог икомандэ тикълэ шыллуагъэ. Нэтхъо Бибарс а мафэм ехъулэу Мыекъуапэ къэкълон имурад. «Рубин» шешлэрэ футболистхэри гъусэ кызыдишлэхэ шлэиу. Адыгеим испорт ишылаклэ елтыш-тых. «Зэкъошныгъэм» ипашэмэ зэзэгъыныгъэ зэрэадыштытми, тикомандэ зэрэшешлэцт-хэми егупшысэх.

«Зэкъошныгъэм» идиректор шъхалэу Нэтхъо Адам телефонэу Казань тызэрэтео-штыр кытылуагъ. Бибарс ителефон псын-клэу угу иоубытэ. 8903-рэкклэ кырегъа-жъэш, 0202-клэ еухы. Адыгэ къашбыхэр футболистмэ къафашыштых, тиорэдхэр къафалыштых. Бибарси, Хъасани, нэмыкълэ футболистхэри адыгэ къашбыхэм афэгъ-сагъэхэш, джэгур джэгущо Мыекъуапэ шыхъунэу тэгугъэ.

Нэтхъо Анжелик, Лыбзыу Аслъан...

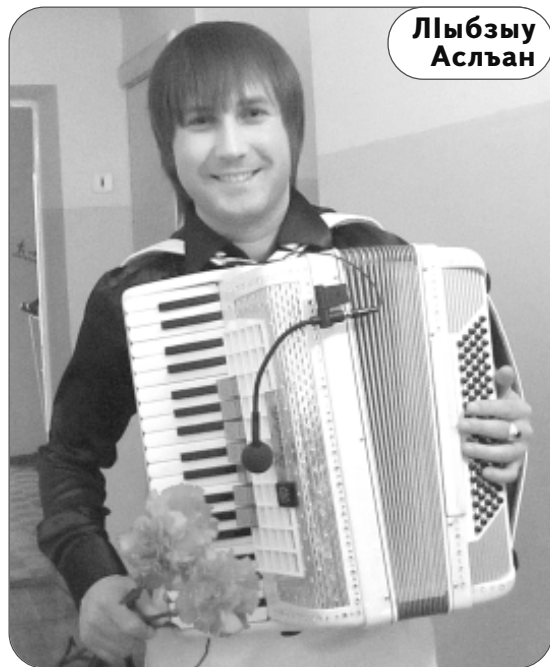
— Искусствэмрэ спортымрэ пытэу зэхэ-гъэшагъэх, — кылуатэ артист цлэрылэхэу Нэтхъо Анжеликэрэ Лыбзыу Аслъанрэ. — Фут-болистхэм оред къафэтлошт, Адыгеим идэ-хагъэ искусствэм иамалхэмклэ ядгъэшлэшт. Нэтхъо Анжеликэрэ Лыбзыу Аслъанрэ Израиль шылагъэх, концертэу кышцатыгъэ-хэм Нэтхъо Бибарс шлогъэшлэгъонэу яплыгъ. Адыгабзэр дэгъоу ешлэш, Бибарс тилгъэкк оредхэри макъэ дахэкклэ кыхедзэх.

«Илгъэсым иорэд»

Ащ фэдэ пчыхъэзэхэхэ 2010-рэ илгъэсым иаужырэ мазэ Мыекъуапэ шызэхашэцтэу Адыгэ Республикэм културэмклэ имини-стрэу Чэмышхо Гъазый тигъэгугъагъ. Ти-орэд анахъ дэгъухэм тядэлуным фэш кон-цертэу филармонием шыклоштыр дэгъоу агъэхъазырыштыр кытцэхъу. Зыгорэкклэ хабзэм икыулыкыушлэхэр игъо зимыфэхэкклэ е амал замыгытыклэ Лыбзыу Аслъан клэ-шакло фэхъуныш, лъэпкъ искусствэм ипчы-хъэзэхэхэ зехишэцт.

Кыхэтыутыштхэм шъукъагъ

Адыгэ музыкальнэ Илгъэ-псымэхэмклэ ан-самблэ зэрэзэхашэрэм, Урыс-Кавказ заом илгъэхъан тичлыгу къаухъумэзэ фэхыгъэхэм

Лыбзыу
Аслъан

апае Мыекъуапэ саугъэтыр зэрэшагъэуцу-рэм, ар шлэхэу зэраухыштым, нэмыкълэхэ-ми афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ ма-къэм» кыхэтыутыштых. Гандбол коман-дэу «Адыфыр», баскетбол командэу «Ди-намэр», самбэр, дзюдор, атлетикэ псын-клэ, нэмыкълэ спорт лъэпкъхэри тинэшлэгъу итыштых.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зэхэзыхагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Кыдзыгъэкълэрэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ Юфхэмклэ,
Илгъыб къэралхэм
ашыпсэурэ тилгъэ-
кыгъэхэм адырлэ
зэпхыныгъэхэмклэ
ыкн къэбар жъу-
гъэм иамалхэмклэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхалэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зыдэшылэр:**
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкълэ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын Юфхэмклэ,
телерадиокезтын-
хэмклэ ыкн зэлъы-
лэсыклэ амалхэмклэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шлал, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышгып-
къагъэу къахъаф-
хэрэмклэ къэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кыж ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажыгъэхэ-
рэмрэ яеплъыклэ
зэтемыфэн ылгэ-
кышты. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэты-
хэрэп ыкн къэ-
зытхыгъэхэм
алэклдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
6171
Индексхэр
52161
52162
Зак. 864**

Хэутыным
узшыклэтхэнэу цыт
уахъэр
Сыхъатыр 18.00
Зыщыклэтхэгъэхэ
уахъэр
Сыхъатыр 18.00